VE XV

PHILIPPI BEROADI OPVSCVLVM
Eruditum: Quo continentur Declamatio Philosophi Medici Oratoris De excellētia disceptantiū.

ET LIBELLVS
de optimo statu: & Principe.

AD Clarissimũ Paulũ Sidlouiciũ Scholasticũ Polonum Philippi Beroladi Bononiẽsis Epistola.

P Ortiũ Catonẽ Tusculanum illũ: qui optimus orator/optimus senator/optimus imperator ẽ habitus dicere solitũ ferunt/ Mẽsam eẽ amicitiaꝝ parẽtẽ & quādā quasi cõciliatriculā. At quāto illi honestius/uerius/speciosius: q scholā amicoꝝ seminariũ: q litteras beniuolentiæ glutinũ dixere. Nimiꝝ illæ sunt ueræ diuturnæq; amicitiæ: q̃ parãt̃ ĩ gymnasiis litteratoriis: q̃ ex studioꝝ similitudine ꝓueniũt. Ex hoc fonte amici mihi sexcenti fluxerũt: Ex hoc amicoꝝ columen & gẽma Minus Roscius deriuatus: quo nil elegãtius: qui cũ seria & ioca ut dicit̃: Qui eruditoꝝ nobilissimus/nobiliũ eruditissimus: Qui oĩum horaꝝ instar Pollionis Asinii dici meritissimo põt: Cuius amicitia iucũdissima ut peculiariter glorior ita maxime delector: quā spero sicut nũc oĩb⁹ notissima ẽ: Ita cognitā quoq; posteritati fore. Hic idẽ studioꝝ nexus: quo nihil tenacius: te mihi Paule uir clarissime copulationibus necessitudinis arctioribus deuinxit: qui iā sesquiannũ degis Bononiæ inter scholasticos transmontanos: ut nobilissimus sic amabilissimus: qui nõ magis tui ordinis hoĩb⁹ es gratus ob comitatẽ: q̃ nostratib⁹ ob moꝝ honestamẽta. In te oĩa sunt affatim cõgruẽtia claritudini familię: quæ apud Polemonios/uel ut a recẽtioribus corrigimur/apud Polonos nõ minus ꝩhonorata

Schola fons amicorum. Minus Roscius.

Claritas Sidlouitiorum.

q̃ clara iādiu floruit/floretq; : Et ne ꝑauos atauosq; ĩ ꝑñtia ꝑcenseā pater tuus : Cui Stanislao nomē : ĩ maxima fuit : sicut par erat : apd̄ regē polonoꝶ existimatione : amplissimis honoribꝫ gestis : fidei sinceritate ꝓbatus : uitæ peritia moratus : preconio bonitatis ornatus. Et cū cōsiliatores principū prudētia cōprimis p̃ditos eē oporteat. Fuit pr̃ tuus dū uiueret apd̄ Cardinalē polonū primi noīs cōsiliariꝰ : ostēdēs nihil prius in oī uita eē cōsilio : plusq; sine doctrina prudentiā q̃ sine prudētia facere doctrinā. Quid dicā de numerosa fratrū tuoꝶ cohorte : qui oēs aulici sunt. Et cum summus honor sit/principi uel uni placuisse : hi apud principes ĩ gratia sunt & existimatione : Ex qbꝫ Iacobus sacratissimo regi Alberto ē perq̃ iucundus : Cui ob fidē/thesauroꝶ regioꝶ mādata custodia : quæ nisi integerrimo ꝓbatissimoq; haud temere cōmitti solet : Petrus uero mēsæ regiæ structor ē & scindēdorū obsonioꝶ scius artifex. Quod qdē ministeriū ĩ aula principali honorificū haud dubie ē : idq; soli ĩgenuo & plane nobili iniūgit̃. Idē rebꝫ bellicis p̃pollēs nec in toga spernēdus : pp qd̄ apud regē ĩtimus ē : Et aulicis purpuratisq; fere oībꝫ uenerabilis amabilisq;. Secūdū hos Nicolai quoq; sūt uēti ualde secūdi : necnō & huic adolescētulo aura principalis aspirat. Cæterū ut hi apd̄ regē fauorabiles : sic apd̄ illustrissimū regis fratrē Sigismūdū Christophorꝰ tecū sinu ē. uterq; fouet̃/uterq; diligit̃. Nā Christophori prudētia singularis ac ĩgeniū ꝑñs effecerūt ut dignitate discopho

Pr̃is laus

Fratres Aulici

Discophorus.

ri Cracouiẽsis peculiariter ĩsigneret: Quæ apđ uos est oppido q̃ honorata ꝓuícia. Tu uero mi Paule ob dexteritatẽ/ob eruditionẽ/ob bonitatẽ: meruisti ut ei dẽ prĩcipi eẽs a secretis: Tu archigrãmateꝰ: tu auricu larius illustrissimi prĩcipis nũcuparis/Cãcellariũ uul go noĩtãt. His de rebꝯ fit ut familia Sidlouicia tantę sit auctoritatis existimationisq; apđ polonos: ut qui emergere illic atq; enitescere cõcupiscũt: hi ad Sidlo uitios fratres cõfugiãt: Vobisq; depcatoribꝯ potissi mũ utant: Venisti tu haud ita pridẽ ĩ gymnasiũ no strũ: ut nos latinos latialiter ꝑsonãtes audires: Vt do latorio latinitatis: si ulla eẽt lĩguæ aspitas leuigaret. Qđ adeo te delectat/detinet/pascit: ut nõ solũ publi cas scholas frequens: Sed priuatim quoq; aliqd scitu dignũ me docẽte cõtinẽter inaudias: Iamq; domus tua facta ẽ officina & cõciliabulũ politioris litteratu rę: Ex hoc quotidiano docẽdi/discẽdiq; cõmertio be niuolẽtia ĩter nos uberior adoleuit: hac aurẽ uellicãte cõmonitus libellũ hũc tibi Paule Vir clarissime noĩa tim dedicaui: ut monumẽtum sit mei erga te amoris sempiternũ: ut absens in patria hæc interuisens Phi lippũ tuũ subĩde recorderis. Materia ẽ opinor nõ in digna cognitu nec triuialiter protrita: Cuius uarietas multiiuga lectorẽ oblectare/nec minus ĩstituere pos sit: Et te pręsertim: Cui oĩa q̃liacũq; mea ꝓbant: Sed iam ꝑlege quęso cõrouersiã triũ fratrũ/neq; illepidã/ neq; ĩeruditã: Mox de optimo statu libellũ ꝑlecturꝰ Vale decus scholasticorum: & dilige doctorem.

Laꝰ Pau li.

PHILIPPI BEROALDI DECLAMATIO AN ORATOR SIT PHILOSOPHO ET MEDICO ANTEPONENDVS.

m AGNA AC VENERABILIS res est eloquentia Viri ornatissimi. Cuius bono nihil prestabilius: Cuius beneficio fit: ut tanto hominibus ipsis prestēt eloquentes: Quanto homines cæteris animantibus antecellunt: hoc cunctis satis liquet: hoc preconio omnium atq; consensu celebratissimū: hoc nostra quoq; oratione iāpridem edita testatū est. Attamen hodierno die Philippicas. M. Tulli siue Antonianas auspicaturus existimaui me facturum operępretium: si ritu scholastico paulū rhetoricarer: Et declamatoria dictione pręluderem: Quod ut commodius fiat unam de schola Priscorum declamatorum controuersiam pertractabo: Daboq; operam ut cōditurę nostrę cōcinnataq; edulia faciant ad stomachū: ut quæ a me dicent ea & animos foueant: & aures permulceāt. Sed ut lōgas prefationes recidamus rem ipsam ingrediemur. Quod dū fit uos quæso diligēter ac libēter attēdite.

Argumentum.

p Ater qui tres liberos habebat: philosophum, medicum, oratorem: moriens testamento eū

heredẽ fecit qui esset utilissimus ciuitati: post mortẽ patris contendunt tres fratres: cui hereditas paterna cedere debeat. Primus philosophus corã iudicibus agit causam: a quo cum alia tum hæc dicuntur.

Declamatio.

d Emiror iudices cuipiam mortalium dubium uideri: Cui ex tribus fratribus potius paterna bona sint adiudicãda: Cum philosophia sit Regina cunctarum disciplinarum. Quam. M. Tullius inuentum deorum. Plato uero donum deorũ esse tradiderunt. Quo bono, ut ipsius Platonis uerbis utar, nihil unquam maius mortalibus datũ est a diis nec unquam dabitur: Hæc est uitæ lex, uirtutum indagatrix: uitiorum expultrix. lumen legum, magistra morum. Rerum elementariarum exploratrix. Cœli & mundi contemplatrix: qui in altitudinis studio etiã cœlo ipso sublimiora quæpiam uestigat. Et ut inquit platonicus Apuleius. In extimo mundi tergo degit: Hac internuncia homines deo cognati & proximi imo ut uerius loquar dii terreni efficiuntur. Quid per deos imortales excellẽtius sacratissima illa philosophia? quę supra hanc caliginẽ, in qua uolutamur excedens, docet quid agatur in cœlo: Meritoq; Seneca philosophorum sincerissimus sanctissimusq;: Cui utiq; credi cõuenit. Naturę rerum gratias agit: cum secretiora eius ingressus discit quæ uniuersi materia sit: quid sit deus, totus in

Laus philosophię.

Philosophia naturalis & Theologica.

ſe intenderit/An ad nos aliquando reſpiciat: faciat quottidie aliquid. An ſemel fecerit:pars mũdi ſit an mũdus: An mũdi aĩa:an potius opifex & factitator: liceat ne illi ex lege fatorꝝ aliquid derogare/An maie ſtatis diminutio & erroris cõfeſſio ſit mutãda feciſſe. Ad hæc nulla res magis diſcuſſerit caliginem illam nebulæ craſſiſſimam: quæ ut duo poetarꝝ clariſſimi prodiderunt/ obtutus mortalium hebetat/menteſqꝫ obducit oppãſo ignorationis uelamento. Quid porro utilius illa altera philoſophiæ parte. Quã partim ethicen:partim mortalẽ apellitãt:quę maxime ad homines ſpectat:quæ docet qd ĩ terris agẽdũ ſit. Et errores noſtros diſcutit: Quæ urbes pepit/ Diſſipatos hoĩes ĩ ſocietatẽ uitæ cõuocauit: Res pu. bene moratas inſtituit. Vnde nõ ĩmerito ſectatores philoſophię ubiqꝫ gentiũ philoſophos nominitant noĩe. ſ. ſancto & religioſo quaſi ſolos ſapiẽtiæ ſtudioſos: Qui ante Pythagoram ſophi id eſt ſapientes & habebantur & nominabãtur. Quid quod & philoſophus medicus eſt: Cũ philoſophia ut inquit Arpinas orator ſit animorum medicina: Quod & Galenus quoqꝫ teſtatur: Cum autem morbi pernitioſiores pluresqꝫ ſint animi q̃ corporis: præſtantior haud dubie eſt philoſophus: qui grauioribus morbis medelas ac fomenta ſalutariter apponit: qui deniqꝫ tanto eſt q̃ corporis medicus nobilior utiliorqꝫ: quanto animus corpore eſt pręcioſior. Quin etiam philoſophus Orator eſt.

Caligo hebetatrix. mentis.

Ethice Moralis.

Philoſophus ſapientię ſtudioſus.

Philoſophus medicus.

Philoſophia aĩorꝝ medicina

Philoſophus orator.

unde enim uis & silua dicendi nisi ex scholis philosophorũ ducta est? Vnde riui eloquentiæ nisi ex fontibus philosophiæ deriuati? Huc adde q͛d dialectice idest disputatoria siue disputatrix philosophorũ est: quæ rhetoricæ prope germana est: In tantum ut Zeno dialecticen manui in manum compressæ: Rhetoricen uero explicatæ similem esse tradiderit. Quid ꝑ deos immortales hac tripartita philosophia prestabilius/quid utilius esse ac dici potest? Cuius una pars rerũ naturam scrutatur/altera componit animum & mores: tertia structuram uerborum exigit & argumẽtationes: Ipsum porro philosophię uocabulum quid aliud significat q̃ amorem studiumq; sapientiæ: quo quid melius? Cuius germana ẽ philocalia quę amor pulchritudinis interpretatur: tanq̃ sine philosophia pulchritudo esse non possit. Cæterum ut semel finiã. Philosophus hoc est sapiens est omnia: Et ut inquit ille. Vno minor est Ioue/diues/liber/honoratus/pulcher. rex deniq; regum. In tanta apud Priscos extimatione ac reuerentia habiti philosophi. ut Platoni sapiẽtiæ Antistiti Dionysius tyrannus uittatam nauem obuiam miserit: Ipse quadrigis albis egredientem in littore exceperit: ut Alexander magnus Aristotelis philosophorũ doctissimi patriam restituerit in honorem Preceptoris: Cui se nõ minus debere q̃ Philippo parenti profitebatur: ut Pythagorã Crotoniatę ac Metapontini pro deo colerent: & ex eius do

Dialectica. Disputatoria. Scitũ Zenonis.

Philocalia germana philosophiæ.

In ueneratiõe philosophi. Dionysius Platonẽ honorat. Pythagoras ꝑ deo

mo templũ facerent: Qui in tanta fuit admiratione: ut qui præsentia illius frui meruissent: id perscriberent ad suos: tanq̃ magnum quiddam ac præclarum adepti forent: quod Pythagoram uidissent. Nunc quoq; uos o iudices reueriti nomẽ philosophi sacrasanctũ ac uenerabile/philosopho mihi bona paterna ut par est/adiudicate: & sentẽtia uestra decernite: Cum uoluntas patris hoc uoluerit: Cum sensus cõmunis hoc diiudicet: Cum excellẽtia doctrinæ quã profiteor/hoc peculiariter deposcat. Dixi.

Audistis hactenus uiri clarissimi: quę ex philosophi pſona ĩ petitione hereditatis paternę dicta sunt: nũc quæso audite attẽtis aĩs & auribus: quæ secũdo loco medicus egerit: Qui causæ suæ patrocinatus ẽ patrocinio huiusce uel consimilis orationis.

Disceptatio est iudices inter nos non quæ ex nostris sit ars speciosissima: Sed quæ ciuitati utilissima: Quæritur quis ex nobis plus mortalibus prosit: Quis nescit medicum ad omnes totius ciuitatis ordines: Ad omnem sexum: Ad omnem ætatem pertinere: Cum summatibus infimatibus uiris/fœminis/senibus/pueris/ęgrotare contingat: Cum omnes ex hoc utilitatem indiscriminatim petant: Meritoq; dici potest medicum rem cõmunem terrarum esse. Et mehercles si uera dispicimus/si curiose cuncta perpendimus/sola medicina soloq; medico opus est omnibus: Medicina est quæ una contra fata depu-

Utilitas ex medico.

Medicus res cõis.

Laus medicinæ.

gnat eaq; identidē expugnat:quæ languentibus uitā prorogat: quæ iā deploratos/ iam defletos/iam in familia orci numeratos/luci auræq; uitali persæpe restituit:mūltiq; medicinæ opera reuixisse creduntur: Et ne fabulas percenseam:quæ ab Esculapio Hippolytum & Tyndaridam ad uitam reuocatos ferūt: Nōne Asclepiades inter medicos famigerabilis argumentum huiusce rei uel potētissimum est:qui homini iam conclamato depositoq; dum effertur fatū attulit:Cuius animam in corporis latibulis delitescētem euocauit:eumq; ab inferis post liminio prope funeratum domum rettulit. Huc adde qđ huic arti tātum honoris tribuere maiores/ut diis inuētores suos assignauerint/cœloq; dicauerint: Apollinem/Esculapiumq; prodendo:quem ob id Archiatrum quasi principem medicorum dixit Antiquitas: Et profecto medicina res est sacra: Et ut Solomonis sapientia testat̃/omnis medela a deo est. Ideoq; saluberrime sapientissimus ille præcepit medicum honorandum esse propter necessitatem: Cum illum altissimus creuearit:Quod autem philosophus frater gloriatus est philosophos prisco seculo honoratissimos extitisse apud reges:ne in hac quoq; parte illi utiq; cesserim:cum medicos acceperimus prope cultos ad deorū uicem: Nāq; Hippocrates ille maximus medicorū ob depulsam arte medica pestilentiā ex illirico in greciā ueniētē:honores illos meruit a grecis/quos

Defunctus ab Asclepiade reuocatus.

Archiatrus æsculapius.

Herculi decreuerũt: qua ĩ re subit mẽtẽ illud Galeni ex libro theriaces / queãdmodũ. s. iussit diuinus Hippocrates ignes fieri medicatos odoramẽtis & suaueolẽtibus unguẽtis ꝑfusos: ut ita aer tabificus emacularet / fieretq; ĩ attrahẽdo ĩnocẽtior sinceriorq;: Q̃d ĩ pestilẽtia factitãdũ Auicẽna quoq; ꝑcepit. Quid Asclepiades idẽ ĩter medicos priscos (Hippocratẽ semper excipio) facile prĩceps / nõne uniuersũ ꝓpe humanũ genus circũegit ĩ se se: nõ alio mõ q̃ si e cœlo emissus aduenisset: qnq; res maxĩe cõmuniũ auxilioꝝ ꝓfessus. Abstinẽtia cibi / uini / frictionẽ corporis / ambulationẽ / gestationẽq;: q expetitus a maxĩo regũ mithridate legatos illi⁹ ad se missos pollicitatiõesq; ĩgẽtes spreuit posthabuitq; quieti lr̃aꝝ. Critobolus quoq; & Erasistratus habiti sũt ĩ maxĩa apd̃ reges maxĩos existimatiõe: cũ alter Philippũ Alexãdri patrẽ / alter Anthiochũ syrię regẽ solerti curatiõe sanassẽt. Quid multa: cũ sanitate nihil utili⁹ sit mortalibꝫ / qd̃ Galenus quoq; asserit / ĩ libro hereseõ. i. sectaꝝ. Medicina ãt cũ sanitatẽ ꝑstet liqdo colligim⁹ medicũ & philosopho & oratoꝛ lõge utiliorẽ eẽ ciuitati: qd̃ si philosophia aĩ medicina dicit᷑: medicina quoq; corpoꝝ philosophia rite ꝓhibet᷑: cui⁹ adiumẽta ĩfirmitas hoĩum aduocat: & cõtinuo ubi ęgritudo ĩuasit solatia medici reqrit / philosophis oratoribusq; posthabitis: in qbꝫ nullæ suppetiæ salutares nulla sunt adminicula languentium: Quibus pręsto est medicus: & remediis

Odoramẽta aduersus pestilentiã.

Sanitate nil utilius

Medicĩa corporũ philosophia.

præſentiſſimis opitulatur. proinde iuriſconſulti medicos profeſſoribus Studiorum liberalium merito anteponunt. Cum hi ſalutem hominum agant. Illi ſtudiorum curam. quid nunc ego enumerem medicinæ partes: quas omnis ſacras ac ſalutares puto: Dieteticam quæ uictu/pharmaceuticam: quæ medicamẽtis: Chirurgicam/quæ manu curat: Ex quo fit ut qui medicinæ utilitatem non uidet/Is non ut luſcioſus ſed ut exoculatus nihil prorſus uideat. Quocirca iudices/ſi utilitati publicæ conſulitis/ſi medicũ in ciuitate utiliſſimum eſſe cognoſcitis/mihi qui ſaluberrimam artium utiliſſimamq; profiteor hereditatem paternam aſſignatote. Dixi.

Dietetica
Pharmaceutica.
Chirurgica.

Audiſtis uiri ſpectatiſſimi: quæ philoſophus: quę poſt philoſophum medicus dixerint in cauſa adipiſcendæ paternæ hereditatis: nunc ſedulo auſcultate: atq; animum aduertite: & ea qua ſoletis comitate ꝑpendite: quid nouiſſimo loco dixerit orator: Erunt opinor hæc/nec iniucunda relatu/nec ingrata auditu/nec indigna cognitu: ſic autem Oratorem cauſam ſuam egiſſe creditote.

Nunq̃ magis iudices ſenſi quanta ſit oratoriæ facultatis uis atq; excellentia: quam hodierno die/dũ fratres audio non ex inſtrumento philoſophiæ: aut medicinæ: ſed ex Oratoria ſupellectile inſtructos cauſam actitaſſe: Adeo ſua philoſopho philoſophia/medico medicina nihil opis in agenda cauſa præſti-

tere: Quin muti pene conticuissent nisi ad eloquentiæ nostræ adminicula confugissent: sine cuius nitore philosophia sordescit: medicina obsolescit. Disciplinæ omnes incultæ rubiginant. Adeo necessaria ē atq; conducibilis omnibus omnium ingenuarū doctrinarum professoribus eloquentia: Cuius utilitati maiestatiq; nihil (absit uerbo inuidia) est comporandum: Et quia mihi primū cū fratre philosopho agēdum est: An ego philosophiam cum oratoria: philosophum cum oratore contendam? Parcius tecū agere cogor & mitius quia frater es: sed tamen qđ inter nos dictū sit ista tua ꝓclara philosophia quam gloriose iactas mi frater: & tanq̄ filiolā exoscularis nequaq̄ tanti est: quāti eam uideri uis: nec tam in philosophia studium sapientiæ est q̄ opinatio: Nam cum scientia certi sit / opinatio incerti: scholæ philosophoꝝ omniū ac sectę dū philosophantur haud dubie opinantur: Id.n. opinatur quisq; qđ nescit: Illi autē qui de rebus naturalibus & cœlestibus disputant opinione educunť: Cum ueritas demersa in secretariis naturæ delitescat: hinc philosophos a scriptoribus luculentis opinatores / opiniosos / opiniosissimos dici nouimus. Vnde aūt q̄so nisi ex opinatione tot dissidia / tot compugnationes philosophoꝝ emanarūt / tot sectæ discordantes. Dicam.n. nō obstrigilandi cā sed quia ita res se habet. Pugnāt philosophi inter se atq; dissentiunt dissidio nō paruo magnis in rebus & se-

Aduersus philosophum.

Opiniosi philosophi.

Thales. riis. Quidã principiũ rerũ eẽ autumãt/aquã/ut Thales Milesi9. Alii ignẽ/ut Heraclitus cognomẽto scotinos. i. tenebricosus. Quidã aera/ut Anaximenes: Pythagoras uero/ Empedocles/ Epicarmus/ Aliiq; Physici cóplusculi q̃ttuor elemẽta principiũ rerũ eẽ posuerũt: Plato deũ factitatorũ mũdi eẽ tradit. Aristoteles mũdũ ĩnatũ eẽ autumat. Epicurus/ Democritus/ Leucippus ex atomis hoc ẽ corpusculis ĩsecabilibus mũdũ formatũ eẽ cõtendũt. Preterea de deo/ de aĩa/ de finib9 bonorũ/ de meteoris: inter philosophos nõ cõstat: Quidã deos ĩnumeros/ qdã nullũ eẽ crediderunt: Platonici unũ qdẽ curãtẽ rerũ. At Epicurei ociosum & ĩexercitũ. Stoici deũ extrĩsecus figuli mõ torquẽtẽ hãc mũdi molẽ eẽ pdiderũt. Platonici ĩtra mũdũ: ut gubernatoris exẽplo/ ĩtra ĩllud maneat qd' regat. Sũt q ĩ fortunæ iã lapsibus oĩa ponãt: & nullo credãt mũdũ rectore moueri: natura uoluẽte uices & lucis & anni. quidã curã deorũ intra sydera cõtinent: Nõnulli diuinã ꝓuidẽtiã ad lunã usq; deducũt: tãq̃ irridẽdũ sit agere curã rerũ humanarũ illud qcqd ẽ sũmũ: atq; indecorũ sit dei maiestatẽ pollui tã multiplici sordidoq; ministerio: Quãta dii boni de aĩa inter philosophos pugna: Plato ait aĩam esse substantiam αυτοκοιμητορ. i. se mouẽtem: Xenocrates numerũ: Aristoteles/ Entelechiã: Pythagoras & Philolaus & Aristoxenus/ harmoniã: Possidonius/ ideam: Hippocrates/ spiritum tenuẽ per corpus omne dispersum.

Mundus ex atomis.

De deo.

De anima opiniones.

Origenes adamãtius/substãtiã sensibilẽ & mobilẽ: Hipparchus & Zeno/ignẽ: Anaximenes: aera: Empedocles/suffusum cordi sanguinẽ: Democritus/ex atomis conflatã. Dicearchus uero nullũ esse animũ/ nullã animã: frustraq; & animalia & animantes appellari: Alii æternã: Alii mortalẽ animam dissolubilemq; esse cõtendunt. Ecclesiasticoꝝ quoq; sup eadẽ re est dissidiũ: Alii ab origine mundi factas in cœlo aĩas: Alii ex traduce ꝓpagari: Alii deũ quotidie aĩas operari tradũt: Q đ & xp̃ianũ dogma cõfirmat. Hæc & id genus alia: tã uaria tã dissidẽtia cũ lego quo me uertam? quẽ sequar? cui credã? succurrit illud Oratianum: Bellua multorũ capitũ es: Nã quid sequar aut quẽ? Merito dixit Lactantius/de aĩa inter philosophos nondũ cõuenit: nec unq̃ fortasse cõueniet: & a Lucretio decẽter & uere dictũ ẽ. Ignorat̃. n. quę sit natura animai. Eadẽ fere cõtẽtio ẽ circa fines bonoꝝ: cum alii ĩ uoluptate ut Aristipphus: Alii ĩ uirtute/ut Zeno: Alii ĩ primis naturę. Quæ græci τα π ρωτα φυσεωσ. Augustinus & Varro primigenia uocãt: ut Carneades. Alii ĩ ĩdolẽtia: ut Hieronymus Rhodi9 sũmũ bonũ collocauerint: Peripatetici ex triplici genere bonorũ: animi. s. & corporis atq; externis felicitatẽ metiunt̃. nec multo secus Academici: uoluptatẽ cũ honestate Dinomachus & Calipho copularunt: indolentiã quę Græce αμαλγησια dicitur honestati Diodorus Stoicus adiunxit. Quid dicã de rebus na/

Origenes
Natura aĩæ ignoratur.
De finibus bonorum.
αμαλγησια.

Meteorologi. Causæ motus terræ multiplices.

turalibus quanta sit inter Metheorologos disparilitas atq; dissensio: De cometis: De fulminib9: De arcu cœlesti: De niloticis incrementis non constat: Quid multa? De motu terræ/& ut inquit Poeta. Vnde tremor terris/& qua ui maria alta tumescant: obiicibus ruptis. Sunt philosophi inter se discrepantissimi. Et in hac re uel sola oppido q̃ mira inconstantia est: Namq; Anaxagoras ignem causam motus existimat. Anaximenes terrã ipsam sibiipsi esse causam motus nec extrinsecus incurrere qđ illam impellat: sed intus ipsam illidi in semetipsam. Quidã motũ aquæ imputauere ut Thales Milesius: Democritus uero motũ fieri autumat/aliquando spiritu/aliquando aqua/aliquãdo utroq;: Aristoteles: Albertus magnus: & omnis Peripateticorum schola spiritum ac uentos/Causam esse motus terrę alacriter affirmant: Cui sententiæ Plinius noster & Seneca subscribunt: Ex hoc tam multiplici dissidio ex tanta philosophorum discordia haud dubie fit ut incertus sim quibus credam/quibus accedam/Cuius sectæ me candidatum esse ꝓfitear: Quicquid elegero plurimos uideo improbaturos: quicquid probauero plures negaturos. ut inter tot ambigua illud tantum Socraticum mihi certum uerũq; esse uideatur: Hoc scio q; nescio Inde fit ut Academicoꝝ ακαταληψιαμ. i. incõprehẽsibilitatẽ minime ĩprobẽ: q nulli rei assentiẽdũ eẽ cõtendũt: q ob id σκεπτικοι και απορριτικοι idest

ακαταληψια. Incõprehensibilitas. απορρυτικοι. Academici.

consideratores & ambigentes dicuntur. Meritoq; Proteus personam ueritatis sustinere creditus: quam obtinere nemo pôt falsis imaginibus illudentem & comprehẽsionis nodos relaxantẽ. Ad hæc adde q; philosophos irreligiosos putant. Eosq; ferme arbitrari deos non esse: Dum meras rerum causas & simplices rimantur. Ex hac opinor incõcinnitate dissidiisq; sectarum factum fuit olim uetus Senatuscõsultum: Quo philosophi ex urbe Roma pulsi sunt perinde ac inutiles atq; infructuosi. Mox iterum Domitiano imperãte exacti ex urbe & Italia ĩterdicti. Vt semel finiam proopsitum fratris demiror inhiãtis paterna bona: Cum philosophus si Platoni credimus: Cui utiq; in re philosophica credi conuenit: minime sit philochrematos idest pecuniæ cupidus. Immo cõtemptor diuitiarũ: Quo circa desiste frater moneo a petitione hereditaria/ne ab ĩstituto sectæ tuæ deflexisse uidearis. & uitæ contrarius ire priori. Nihil enim habet philosophia præstãtius q̃ q; modicis cõtenta ampliores opes non desiderat: Vnde fit ut cõditores legum philosophos professorũ numero non habeant: Quia hoc primum eos profiteri oporteat mercenariam operam spernere: hæc satis ad philosophum: qui nimis urgeri iam uidetur & cõmoueri uera castigatione commonitus. Transeamus deinceps ad medicum: quem intelligo fiducia medicinæ ad hanc causam oppido q̃ fidenter descendisse: Cuius

Proteus typus ueritatis.

Philosophi irreligiosi.

Philosophi ex urbe eiecti.

Philosophus non philochrematos.

Philosophia contenta modico.

ars haud quaq̃ philosophię absimilis ē. uidelicet uaria. inconstans. interpollis. Et non parum sæpe perniitiosa: quam ut in uestibulo disertationis statim repercutiã eleuẽq;: Nonne inter medicos prope maior q̃ inter philosophos pugna est atq; contentio? Qui in diuersas curandi uias processerũt: Hippocrati causa morbi originalis uidetur esse in spiritu siue flatu: quem morborum omnium patrem & auum appellat: Herophilo in humidis omne uitium uisum est: Erasistrato si sanguis in arterias hoc est uenas: quæ spiritui accommodatæ sunt: Quas recentiores medici pulsatiles nominant/transfunditur: Asclepiadi uero placuit originem ęgritudinũ esse si manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistẽdo iter claudant & meatus obturent. Ad hæc cum ciborum cõctione maxime sanitas constet: Meritoq; stomachus paterfamilias & rex totius corporis in homine dicatur: In hac quoq; parte discrepãtissimi sunt. Erasistratus enim cibos atteri in uentre contendit: Plistonicus putrescere: Hippocrati placet per calorem cibos concoqui: Quod Galenus: Auicenna: & medicorum neotericorum scholæ confirmant: Asclepiades uero nihil cõcoqui autumat: sed crudam materiam sicut assumpta est in corpus omne diduci: Huc adde quod alii medicinam dicunt esse rationalem: Alii in usu tantum & experimentis eam posuerunt: perinde ac usus in curationibus sicut in cæteris

Cõtra medicos.

Origo morbo℞.

Hyppo- Spiritus morbo℞ pr̃ & au⁹

Erasistratus.

Asclepiades.

Stomachus pr̃familias.

Calore cibos cõcoqui.

omnibus artibus sit magister efficacissimus: Vnde logici quidam quasi rationales dicti: Quidam ab experimentis empirici ut Serapion & Apollonius & Heraclides. Sunt & Methodici a uia quadam quã sequũtur nominati. Ob hoc dixit Ausonius in gryppo ternario. Triplicem esse medicinam illo uersu. Triplex quoq; forma medendi: quæ logos & methodos cuiq; experientia nomen: Sunt & dogmatici quibus sunt sua decreta seu placita sine quibus nulla secta consistere potest: hos maxime probat Galenus: a quo Empirici improbantur: qui ait Herophilum & Philippum imprimis Empirices idest experientiæ sectatores extitisse: Cũ Hippocrates & Diocles Caristius & Herasistratus logicẽ heresin. i. rationalẽ sectã sectati sint: Methodices uero principes fuerunt, Archigenes, & Themison. De qbꝫ opinor sensit Satyrographus scribens. Aduocat Archigenen onerosaq; pallia iactat: Itẽ quot Themison ęgros autũno occiderit uno: Fuit & Prodicus selymbriæ natus: q ĩstituit Iatralepticen. i. unctoriã medicinã. hinc innumerę sectę fluxerũt. Dogmata ĩfinita: sentẽtiæ multiplices. hic illę circa ęgros miserę cõcertationes, nullo idẽ censente ne uideatur assertio alterius. hinc illa infelicis monumenti inscriptio. turba medicorũ se periisse. Et Adrianus imperator: ut auctor est Dion moriẽs dixit: Medicoꝝ turba pricipẽ pdit: cui cõcinnit uersiculus ille apd græcos uice ꝓuerbii cele

Vsus magister efficax. Logici. Empirici Methodici. Triplex medicina

Hippocrates logicus. Archigenes Methodicus. Themisõ Iatraleptice. Turba mdicorũ perii.

bratus πολλων ιατρων εισοδος μαπολεσεν. idest multorum medicorum introitus me perdidit. Nequeo mihi tēperare quominus Pliniana illa percenseam ad hoc totum negocium mire facētia: quibus luculētus ille scriptor in medicos perorans asserit nullam artem medicina inconstantiorē fuisse: nec dubium esse medicos omnis scientiæ famam nouitate aliqua aucupantes animas nostras statim negociari: discunt periculis nostris: & experimenta p mortes agunt: medicoq; tātum hominem occidisse summa impunitas est: quinimo transit in conuitium. & intemperātia culpatur: Quod si lex ulla extaret: quę puniret inscitiam capitalem: oppido q̄ paucos uideres medicinæ professores. prouerbiale illud sat notum: Tituli medicorum remedia habēt pyxides uenena. hinc ille Lacon medico dicenti nihil habes mali: ουγαρ σοι εφη ιατρω χρωμαι. Non enim inquit te medico utor: Et iterum cum medicus dixisset γερων γεγονας .i. senex factus es. διοτι ουκ εχρησαμην σοι ιατρω. Quoniam inquit non usus sum te medico. At qui dicet quispiā uidemus quottidie multos morbis grauissimis acutissimisq; implicitos auxilio medicorum conualuisse: Quibus responderi breuiter possit illud Ausonii: Euasit fati ope non medici: Contra plures uideas occumbere q̄ sanescere: Quibus medici: qui habentur clarissimi medicorum nihil profuere. Præterea millia geni

Pliniana peroratio in medicos.

Tituli remedia.

Pyxides uenena.

Dictū laconis.

tium olim fuerunt.& in præsentia sunt sine medicis degẽtium. Nos uero aliena opera uiuimus. Alienis pedibus ambulamus: Alienis promissis credimus. Quod nisi iam ad finem mea festinaret oratio. Ostẽdere possemq̃ multa sunt nomina rerum medicatarum apud Galenum/Auicennam/aliosq; medicorũ celeberrimos male intellecta/peius tradita/pessime usurpata. In quibus cum dispendio uitæ mortalium recentiores hallucinantur: Et aliud pro alio propinantes sæpe dant mortiferam potionem pro salutifera: Quas ob res liquido colligimus o frater medice disciplinam tuam quã tu iactanticulus tantopere extollis non tam utilem esse ciuitati q̃ detrimentosam: Salubriterq; Portius Cato creditur medicis interdixisse: Cuius oraculo cludam hanc de medicis disputationem. Sunt autẽ Catonis uerba hęc: Quãdocunq; gens ista suas litteras dabit omnia corrumpet. Tunc etiam magis si medicos suos huc mittet.

Error recẽtiorũ in rebꝯ medicis.

Cato in medicos.

Hæc autem omnia in philosophos & medicos inflãmanter satis perorata: Nemo uestrum uiri clarissimi quæso perinde dicta accipiat atq; si ex persona mea dicerentur: Absit enim a me talis insectatio: sed tanq̃ ex persona oratoris agentis causam aduersus fratres. Alterum philosophum: Alterum medicum: qui cum diluerit eleuaueritq; fraternas professiones oratoriam disciplinam & oratoris nomen ualentissime tutatus est: Vt.s. dixerit non solum illa omnium

Exorabu la iudicũ.

iudicum exorabula: quæ a nobis dici & solẽt / & possunt: sed multis quoq; adminiculis fulserit / roborauerit / erexerit causam eloquentiæ: quæ ad præsens omitto: Illa tãtũ rettulisse cõtẽtus: qđ expaciatus orator per latissimos rhetorices campos talia subiunxit.

Oratorurbon9.

Quod eloquẽtia inqt o iudices una de sũmis uirtutibus sit ciuitatiq; utilissima / adeo clarũ / adeo ĩ confesso est / ut probatione non egeat. Nam cum Orator finiatur / uir bonus dicendi peritus: rhetorice uero benedicendi scientia / utilẽ esse eã confitendũ est: Quæ bonitate constat / elegantia pollet / nitore splendescit: Cuius ope & opera præclara omnia fiunt & magna: Equidẽ cõditores urbiũ / non tã philosophica doctrina: q̃ elegantia oratoria & illicio facundiæ pellexerũt dispalatos homines ad ciuilitatem politicamq; uiuẽdi rationem: Consimiliter constitutores legũ quibus nihil pene emuncius / limatius / & sententiosum magis / adminiculati fulturis eloquentiæ / leges saluberrimas eloquentissimasq; cõdidere: quas mox interpretes interpretamentis barbaris fedauerunt: formatores quoq; rerum publicarum: Imperatores bellicorum exercituum / regere cõsiliis / & moderari res magnas sine docta uoce & oratoris ui haud quaq̃ potuissent. Deniq; scriptores fere omnes in omni doctrinarum genere uel eminentissimi sine pigmentis oratoriis sine dolatorio rhetorico statim lectori nau-

Illiciũ facundiæ.

Conditores legũ Oratores

ſeam faciunt & bilem mouent. adeo ſcriptio omnis citra elegãtiã eſt proxima faſtidio/tantãq; uim habet illa a Poeta priſci ſeculi dicta flexamina atq; omniũ regina rerum oratio. Merito apud Romanos: qua re publica nulla unquam maior: nulla ſanctior/ nulla bonis exemplis ditior extitit/ſumma ſemper oratoribus dignitas fuit: Et auctor eſt Cornelius Tacitus: nullus magnam potentiam ſine eloquentia eſt conſequutus: Quod ut de aliis taceam/nonne. M. Tullius ille orandi regula & dicendi lex: Cuius ingenium Romano imperio par fuit: qui latinæ facundiæ pomerium promouit: ad conſulatum uſq; amplíſſimamq; dignitatem ex humilitate natalium & loci euectus eſt: Quo quid utilius in Romana republica excogitari poteſt? Quo ſuadente legem Agrariam hoc eſt alimenta abdicarunt Romanæ tribus: Cuius linguæ fulmen Catilinæ infregit audaciam: & ipſum proſcripſit Antonium: Cuius nomine ſupplicationes a Senatu decretæ ſunt. Qui maximus honor uictoribus bello ducibus datur: Qui togato ante Ciceronẽ habit9 ẽ nemini: Demoſthenẽ quoq; admirabatᷣ græcia: obſeruabat rex pſaꝝ: & plurimus de eo apud Philippũ ſermo hẽbatᷣ: cuius gloria tã celebris tam ꝑ ora omniũ uolitans extitit: ut Anicula aquã ferens ita inſuſurauerit alteri: ουτοσ εστι Δημοσθενησ: hic ẽ ille Demoſthenes: & olim Gorgiæ Rhetori leontino a Græcia Delphis ſoli ſtatua non

Scriptio ſine eloquentia inſuauis.

Summa oratoribꝫ dignitas.

Ingeniũ tullii par R. impio

Supplicationeſ ĩ toga Ciceroni.

Hic ẽ Demoſthenes.

inaurata: sed aurea dedicata: Tantus honos habebatur oratorię artis professoribus: In homine precipue duo sunt, Ratio, & Oratio: Unde ab Apuleio homines finiuntur ratione plaudentes, oratione pollẽtes: Sed ratio sine oratione prope mutila est & manca: Quare si nihil ab illo parente rerum fabricatoreq; mundi deo melius oratione accepimus: si utilissimum esse nemo non nouit eloquentia pollere: senatum, populum, exercitum, mortales omnes in quæ uelit orator ducere: si uiribus orandi tantum assequi potest ut fulgere, fulminare, tonare: quod pericli contigit, uideatur orator. Pronunciate iudices pro oratore & secundum me litem date: & ut qui orator ad uos uenerim: habeam a uobis exorator efficiete: ut si rhetorice est persuadendi opifex ac suadæ medulla: uidear apud uos persuasibiliter dixisse: siue.n. persuadere siue bene dicere finis est: & summum in oratore: utrũq; id munus impleuisse uidebor si uoti compos ex sentẽtia uestra ac pronunciatione discessero. Dixi.

Ratio sine oratione mãca.

Fulmiare Pericles. Tonare.

Credibile est, post peroratam a tribus fratribus coram iudices ipsos concordi consensu omnibus sentẽtiis pronunciasse pro oratore: illiq; adiudicasse paternam hereditatem.

FINIS.

PHILIPPI BEROADI LIBELLVS DE OPTIMO STATV: ET PRINCIPE.

PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS DE OPTIMO STATV.

P ARS PHILOSOPHIAE EST & ea quidem pulcherrima uiri clarissimi administrare rempublicã: Q𝔡 sane negocium ianuam famæ repandit: & uirum prudentem/ac politicon ostendit: nam si præclarum & laudabile ẽ in re œconomica agere bonum patrẽfamilias: quanto præclarius/ac laudabilius in republica agere patriæ parentem: Et cum homo hominum causa natus sit: nusquam profecto cõmodius potest hominibus homo prodesse/ac patrocinari/q̃ administrando rempublicam quæ in uniuersum cunctorum cõmoda complectitur. Vt autem nõ satis est bonas leges habere/nisi custodes earum sint diligentissimi: quos græci nomophylacas uocant: ita non sufficit bene moratas esse ciuitates: nisi earum sint tutores uigilantissimi: hi autem sunt reipublicæ gubernatores: Quorũ opera sedentaria plus haud dubie prodest q̃ cæterorum negotiosa strenuitas: Sed cum administrandæ reipublicæ sit forma non simplex/nec genus unum: Cum alii aliud probent: Videor facturus operæprecium si hodierna disertatione quepiam de republica/deq; optimo statu & principe digna scitu/nec indigna memoratu ex litterarum interiorum

Nomophylaces

ſecretariis deprompſero:quę audientiū/& aures permulceant/& animos refoueant:Quod dum a me fit uos quæſo diligenter attendite.

a D miniſtrandarū ciuitatū tres ſunt ſpecies. Eſt principatus unius quam monarchiam uocant. Eſt paucorū optimatiūq;:quæ oligarchia atq; ariſtocratia nuncupatur. Tertia eſt popularis gubernatio:quæ græco uocabulo democratia dicitur:auctores Dion/Plato/Ariſtoteles/cæteri. Idem Ariſtoteles in ſecūdo politicorum quoſdā fuiſſe tradit: qui optimam gubernationem eſſe crederet ex oībus his cōmixtam:& propterea laudari rempub. lacedæmoniorum ueluti ex monarchia/ariſtocratia/democratia conſiſtentē:Rex enim apud illos erat pro unius gubernatione:Senatus/pro paucorum potentia:Ephori autem ſtatum popularē repręſentabant: Quæ uero tribus adminiſtrationibus melior/potiorq; ſit/difficile eſt iudicatu/cum ſuos quæq; aſſertores habeat: nec ego tanq̄ arbiter honorarius quicq̄ decernere auſim:ſed quid ueteres ſenſerint explicabo. Ita.n. optime citraq; inuidiam alienis iudiciis rei tantæ cēſura peragetur:& cū libera ſint iudicia opinetur de his ut cuiq; libitū erit:exiſtimatio ſua cuiq; ſit:ut aūt facilius res tota colliqueſcat hiſtoria remotior enarranda eſt huic negocio/quod molior/accomodiſſima:

Monarchia. Oligarchia. Ariſtocratia. Democratia. R.p. laconum.

Poſt magophonian.i. magorum cedē:quo die nulli

Magophonia.

magorum fas est in publicum prodire: sed cũcti ĩtra domorũ septa se continent: facta est cõsultatio de statu Persarum constituendo: ubi uariæ sententiæ dictæ. Ex qbus istæ tres potissimũ memoriæ sunt proditæ. Othanes exhortãs ad gubernationẽ popularẽ/a monarchia pro uirili parte dehortabat/ostẽdẽs principatũ unius haud quaq̃ pbãdũ pptera q̃d etiã si optimus fuerit: tamẽ ex licẽtia peccãdi & insolẽtia leges puaricet/fœminas ui cõstuperet/ĩdẽnatos ĩterimat/ & ĩpune bacchabũdus oĩa ex aĩ libidine cõficiat. At cũ dñat ĩqt multitudo ĩ primis nomẽ obtinet oĩum pulcherrimũ/isonomiã.i. iuris æq̃bilitatẽ: oĩa cõsilia ĩ cõe referunt/& ĩ multitudĩe oĩa ĩsunt. hæc Othanes.

Sñiæ ĩ cõcilio psarum

Othanes p Democratia.

At Megabyzus/ad Oligarchiã.i.ad statum paucorum rem traducens ad eam socios hortabatur improbans Othanis sententiam/tanq̃ populari multitudine nihil sit/ neq; insipientius/ neq; insolentius: Et plebi proprium suũq; sit nihil intelligere/quæ ad res obeundas sine consilio præceps ruit torrenti flumini similis. Itaq; improbato statu populari tãq̃ pessimo hortatus est ad statum optimatiũ dicens/credibile esse ex optimis optima existere consilia.

Megabyzus pro oligarchia.

Post Megabyzi sentẽtiã Darius tertio loco dixit/ statũ unius principis anteponẽdũ monarchiãq; esse pstantissimã: ppositis.n. tribus statibus & his oĩbus optimis/ut optime ĩperet populus/optime pauci/optime unus: Multo antecellere unius imperiũ: nã uiri

Darius p monarchia.

(inquit) unius: qui optimus sit: principatu / nihil melius esse constat: De statu populi turbulento. s. & inconsulto / idẽ sentio qd' Megabyzus. De statu uero paucoꝝ / hoc amplius contra Megabyzũ / qd' uidelicet odia inter ipsos priuatim excitant̃ ĩ publicũ perniitiosa: Cũ unusquisq; primus in republica esse uelit: Ex talibus autẽ odiis / seditiones: ex seditionibus / cedes existunt / Proinde opus est ut unus sit ueluti caput / a quo nequaq̃ membra dissentiant. Hæ tres in cõsilio persaꝝ fuerũt dictæ sentẽtiæ: quaꝝ ultima uicit: q̃p. s. melior foret status uni9: & ita auctor ipse sententiæ Darius paulopost rex Persaꝝ est declaratus. Hæc in curia Barbaroꝝ agitata: qui nullo litterarum dolatorio sunt leuigati. Videamus deinceps quid doctissimi uirorum super hac re senserint.

Cõtra statũ popularem.

Pleriq; oẽs dãnant gubernationẽ popularẽ perinde ac pessimã: a qua Apollonius Tyaneus Vespasianum dehortatur atq; abducere contendit apud Philostratũ contra Euphratis & Dionis sentẽtiã / Vespasiano suadentiũ / ut popularẽ statũ restituat: tanq̃ ciuitas Romana populari gubernatione maxime gauderet: & sub tali administratione / magnã imperii partẽ adepta eẽt. sentẽtię Apollonii astipulat̃. M. Tullius qui in oratione pro Plantio sic inquit: nõ est cõsiliũ in uulgo / non ratio / non discrimen / nõ diligentia: Et ab optimo poeta dictum est.

Scinditur incertũ studia in contraria uulgus.

olim Demosthenes quoq; extorris & in exiliũ pergens cum suspirio dixit: O Pallas, quæ tribus infestissimis belluis delectaris, noctua, dracone, & populo: tanq̃ populus inter κακα θηρια .i. malas bestias numerandus sit: Quin etiam Plato populum dixit esse belluam multorum capitum: cui succinit illud Oratianum: Bellua multorum capitum es: Nã quid sequar aut quem? Lycurgus Nomothetes .i. legum cõditor: interrogatus cur statum popularem in republica lacedæmoniorũ non constitueret scite respõdit: συ πρωτοσ εν τη οικια σου ποιησον δημοκρατιαν .i. tu primus in domo tua efficito principatum popularem. Quadrat huic rei sententia quoq; illa græci Poetæ catholica. ισχυρον οχλοσ εστιν: ουχ εχει δε νουν: hoc intellectu: turba turbulenta est, nec mentem habet.

Dictũ de mosthenis.

Lycurg9 nomothetes.

Reliquæ duæ administrationes paucorum scilicet & unius ualde probantur: nam q̃ status optimatium qui dicitur Aristocraticus sit optimus nomine ipso declaratur & exemplis tam recentibus q̃ uetustis liquet: & auctoritate fulcitur. Sentẽtia plautina est in milite: Nemo solus satis sapit. Ex quo fit ut consultationes plurium bonorum in unum conspirantes sint salutares & conducibiles rebus magnis administrandis. Aristoteles in tertio politicorũ Vno, inquit, duo meliores sunt: & ante Aristotelem

Aristocraticus status optimus.

Duo meliores uno

Homerus cecinit: Duos ad omnia esse prestantiores, hinc Agamenon homericus decem optat consiliarios Nestori consimiles illo uersu. τοιουτοι δέκα μοι συμφραδμονεσ ειεν αχεοι.

Cæteꝝ ut statū unius optimū pstantissimūq; esse credamus inclinat animus & ratio suadet, & sentētia eruditoꝝ decernit. quoꝝ auctoritas nobis ꝑ rōne ē: inter quos ē Aristoteles, q in. viii. ethicoꝝ cēset administrationē populi eē pessimā. unius uero optimā & Homerus qui in secunda illiados rhapsodia sic inqt ουκ αγαθον πολυκοιρανιη εισ κοιρανοσ εστω εισ βασιλευσ. i. non bonus est multorū principatus, unus sit dominus, unus rex: qđ uno uersu sic reddi potest: Non opus ut multi sed princeps impet unus, rex unus. Dion syracusanus uersum hunc Homericum referens: olim dictitauit non posse bene regi rē publicam multorum imperiis: Et a Domitiano itidem dictū est: Non est bona imperatorū multitudo. Ad hæc diuus Ciprianus ut unus inquit sit princeps omnis natura consentit. Rex unus est apibus, & dux unus in gregibus, & in armentis rector unus. Multo magis mūdi rector unus, qui uniuersa quę sunt uerbo iubet, ratione dispensat, uirtute consumat: Cipriano subscribit illud, quod in decretis canoni. septimā questione prima traditum est ex auctoritate Hieronymi ad Rusticū monachum sic scribentis. In api-

Status unius anteponendus.

Homer9.

Dion.

Ciprian9

Rector mundi unus.

In apib9 dux unus

bus dux unus est/& grues unã sequunt̃ ordine litterato/imperator unus/iudex unus prouinciæ. Ibidem precipitur:ut singuli sint ecclesiarum episcopi/singuli archiepiscopi/singuli archidiaconi:Ille quoq; diuinus Plato libro de regno maxime ꝓbat monarchiã idest unius principatum. Igitur cum constet optimum esse statum unius paulo plura super hoc uidentur annotanda.

Scitum est illud Romani imperatoris principatum non nisi fato dari:& Homerus a Ioue autumat dari sceptrum & ius principi (Cũ ait) Rex unus cui sceptra dedit uenerandaq; iura Iuppiter. Idem Diotrephis uocat reges quasi a Ioue nutritos: ex quo fit ut ueluti dii terreni principes mortalibus colẽdi sint: Id quoq; olim ab Athanico gothorum rege dictum constat:qui cum ad Theodosium Constantinopolim uenisset/ & urbis pulchritudinem/ imperatoris opes/apparatum maiestatem conspexisset mirabundus:sine dubio inquit Deus terrenus est imperator: contra quem quicunq; manus leuare nixus fuerit ipse sui sanguinis reus existit:Verbũ uetus est apud græcos/ uice prouerbii celebratum: πρoπαντων σεβουτο θειον βασιλεα δε τιμα:hoc est in primis Deum cole:Regem aũt honora:Antiqui reges iidẽ erãt & põtifices:Vñ reges romani põtifices dicti quod & in decretis canonicis distinctione uigesima

Prĩcipatũ fato dari.

Diotrephis reges

prima proditum est: Et Poeta nobilissimus illo uersu significat:

Rex anius, rex idem hominum phœbiq; sacerdos:

Quin etiam Plato memoriæ prodidit Reges ægypti pontifices extitisse. Multæ sunt constellationes principum effectrices: sicut illa, qui in prima parte Arietis horoscopum haberint nascentur principes, reges, exercituumq; ductores. Item in prima parte Aquarii habens horoscopum erit princeps gloriosus, & Polychronius, hoc est longeuus: ut auctor est Iulius Firmicus in octauo matheseos: qui secundo uolumine loquens de imperatore sic ferme inquit: Solus imperator stellarum non subiacet cursibus, & solus est in cuius fato stellæ decernendi non habent potestatem: Cum enim fuerit totius orbis dominus, fatum eius dei summi iudicio gubernatur.

Cõstellationes prĩcipum.

Polychronius.

Fatũ imperatoris

Igitur cum deus, & fata, & sydera principes terris dent, quicũq; principi insidiatur & eius molitur excidium: is exterminãdus est atq; omni supplicio plectendus, tanquam in deum & fata manus inferre conetur: nam ut scribit Apostolus in epistola ad Romanos: potestas non est nisi a deo. Qui resistit potestati, resistit ordinationi dei. Ministri dei sunt principes: Et ut apud ueteres dictũ accepimus a uita principis uelut a filo pẽdet salus ciuitatis: nec solũ maleficia sunt casu in hoc puniẽda: sed cogitationes quoq;, & uolũtates: & q̃uis apud Iuriscõsultos titulo de pe-

Paulus apostolus

nis scriptum sit: cogitationis pœnam nemo patiatur: quãuis Porcius Cato prodiderit uoluntates esse liberas: nec pœnis obnoxias: tamen uoluntas uel sola punitur in maleficiis id genus: sicut docet Calistratus scribens/in maleficiis uoluntas petatur: & ut Iureconsulti autumant eadem seueritate uolũtatem sceleris qua effectum puniri iura uoluerunt. Item ad legem Corneliam de siccariis scriptum legimus. si quis cum telo ambulauerit: sicut is qui hominẽ occiderit: pœna coherceatur. Item titulo de extraordinariis criminibus præcipitur/sollicitatores alienarũ nuptiarum/si effectu potiti nõ sint/attamen propter uoluntatem esse extra ordinem puniendos. Quæ tota disceptatio distinctione prima de pœnitentiis latissime explicatur.

Voluntates liberę Sniæ Iurisc̃osultorum.

Cæterų qa unius gubernationẽ/q̃ sit optimus/maxime probari satis liquet. dicenda deinceps & explicanda sunt nõ paų multa: quæ in eo censemus inesse debere/qui prĩceps optimus & eẽ & uideri uelit: uulgatiora aũt & triuialiter ꝑtrita omittentes: quędã iucundiora fatu audituq; degustabimus/ꝑ exẽpla maximoų prĩcipũ decurrẽtes: ut talis disertatio fiat neq; senticosa/neq; insuauis sed uoluptaria & expetibilis. Dicemus aũt nõ legitimo illo ex disciplina rhetorica ordine seruato: sed prout singula subibunt mentẽ: & nobis dicturientibus obuia sese obtulerint.

Inter cognomina prĩcipũ memoratu digna q̃ttuor

ſunt memoratiſſima: quæ ſi cuncta iunctim ĩ unum cadere poterunt: is erit ille quem quærimus: ſunt autem hęc/magnus/pius/pater patriæ/& optimus.

Magnus Alexãder

Alexander ille longe omnium excellentiſſimus a magnitudine rez/quas haud dubie maximas geſſit/magni cognomen inuenit: ut ita ſine laude nunquam nominaretur. Qui fortuna ſua maior fuit: de quo Hãnibal penuſ ita iudicauit: ut Aphricano quę/renti quem fuiſſe maximũ imperatorẽ crederet/ reſponderit/ Alexandrum macedonum regem. quod parua manu innumerabiles exercitus fudiſſet/ꝙ ulti mas oras ſupra ſpem humanam peragraſſet: Verũ huic magni cognomento plus inuidiæ q̃ pulchritudinis ineſt: ut luculenti ſcriptores prodiderunt.

Iudicium Hãnibalis.

Pius Antoninus.

Antoninus imperator Romanus cognominatus eſt Pius: uel qd' ſocerum feſſa iam ætate manu ſubleuauerit: uel qd' multos ſenatores Hadriano iam iam ſæuienti ſubripuerit: uel qd' ipſe Hadriano magnos honores poſt mortem decreuerit: uel qd' cum ſe Hadrianus interimere uellet ingenti cuſtodia & uigilãtia fecerit/ne id poſſet admittere/uel ꝙ ſuapte natura clemẽtiſſimus fuerit/& nihil tpibus ſuis aſpez fecerit/Sptianus/& Iulius Capitolinus auctores: de quo eſt illud Auſonii. Antoninus abhinc regimen capit ille uocatu Cõſultiſq; Pius nomen habẽs meriti: Et

Auſonii carmen.

profecto pii cognomen amabilissimum est:& maxime pietatis argumentum.

Est & patris pãtriæ appellatio/qua nihil pulchrius. Quod quidem nomen submonet ut princeps cum ciuibus suis quasi cum liberis parens uiuat:qua nuncupatione Cæsar Augustus maximopere lętatus est: Nam cum in curia Romana Valerius messalla mãdantibus cunctis ita dixisset: Cæsar Auguste senatus te/consentiens cum populo Romano consalutat/patriæ patrem: tunc ille præ gaudio lachrymans ita respõdit:compos factus uotorum meorum patres conscripti quid habeo aliud deos immortales precari:q̃ hunc consensum uestrum ad ultimum uitæ finem mihi perferre liceat.

Pater patriæ Augustus.

Superest optimi cognomen. Quod Traianus ue luti peculiare accepit ex senatus populiq; Romani appellatione: Quo nomine amplissima haud dubie bona continentur. Quod nomen sibi quisq; mallet/ut inquit Liuius:q̃ honores imperiaue: De quo Silius.

Optimus heu nomen melius maiusq; triumphis:

& ut auctor est Plinius Panegyrista:nomen Augusti & Cęsaris minus ẽ q̃ optimi:Iupiter apud Ethnicos optimi nomine colebatur: Dicebatur enim Iupiter optimus maximus:qua in re illud annotandũ

Optimus Traianus

Plinius panegyrista.

Iuppiter optimus maximus

qđ ante optimus idest beneficentissimus dicebatur q̄ maximus: quia ut inquit uere. M. Tullius maius est certeq́ʒ gratius/prodesse oībus q̄ opes magnas habere. Igitur si quis principū reperiret᷑: qui magnus Pius/pater patriȩ/optimus/merito cognominari posset: nonne hunc deo simillimum esse iudicaremus? Quæ autem p̄cipue res talem principem efficiant a me summatim explicabuntur. Dicāq́ʒ non qualis sit in p̄sentia quispiam nuncupatim princeps: sed qualis in uniuersum quilibet esse debeat. Imitatus. s. Xenophontem: Qui in pœdia/scite eleganterq́ʒ tractauit: non qualis esset Cyrus sed qualis esse deberet: neq́ʒ enim ad historiæ fidem: sed ad optimi principis effigiem ac archetypon historia illa perscripta ē.

Cyrus xenophōtis nō historica fide.

Homerus/ut hinc ordiamur/regē appellat ποιμένα λαῶν hoc est pastorem populorum. Et plane sicut pastor gregem curat: ut totus habitior sit & nitidior: nec unius quidem ouiculȩ cura posthabita: sic oportet principem totum corpus reipu. curare: ut ex nulla parte manca sit: ut grex p̄pinguis/& lætus/ & numerosus gloria est pastoris: sic ciuitas florēs & fortunata & opulenta laus est principis. Qui oblitus suorum ipsius commodorum ad utilitatem publicam quicquid agit debet referre: ut. n. tutela sic procuratio reipu. gerēda est. Ad utilitatem. s. eorum: qui cōmissi sunt: nō eorū quibus cōmittit᷑: Qui uero par

Pastor populorum.

tem ciuiũ tutatur/partẽ negligit:is ut ſapiẽter docet M. Tullius/rẽ pnitioſiſſimã inducit in ciuitatẽ ſeditionẽ ſcilicet & diſcordiã: Et fruſtra princeps ẽ plebe neglecta/ut ſcite ſcribit Plinius in panegyrico. Princeps reipublicæ anima eſt. Reſpublica corpus ẽ principis:ut auctor eſt Seneca libro primo de clementia. Ergo principi cõuenit rempublicam tueri ac fouere perinde ac corpus ſuũ:cui dum parcit ſibi ipſi parcit. Et ut olim decẽter dixit Falconius Nicomachus in ſenatu romano ad Tacitũ Auguſtũ. Ingens eſt gloria principis rempublicã magis amare q̃ filios.

Princeps aĩa reipu.

Dictum Nicomachi.

Dicere ſolebat Aurelianus impator/Nihil populo ſaturo lętius eſſe:ideoq; decet principẽ Annonæ urbicæ curã ſuſcipere:ut populus ſit satur: ne fruges deſiant:ne plebecula eſuritione tabeſcat:ne frumẽtarii/uel ſuppreſſione frumẽti/uel enormitate p̃cii eſurientes pauperes trucident. Scitum eſt illud Lucani.

Nil populo ſaturo lętius.

Gnarus & irarum cauſas & ſumma fauoris
Annona momenta trahi. Namq; aſſerit urbes
Sola fames:emiturq; metus cum ſegne potentes
Vulgus alunt:neſcit plebes ieiuna timere.

Lucanus

Romani cũprimis annonariæ rei rationẽ habẽdã eẽ ſentes:præfactum annonæ creauerunt. Primus autẽ ut docet Liuius in quarto præfectus annonę Lucius Minutius creatus:eo tempore quo tanta inopia ur-

Pręfect9 annonæ.

Miserrima mors ex fame.

bem inuasit uexauitq;:ut multi ex plebe/ne diutina fame cruciarent/capitibus obuolutis sese in tyberim pcipitauerint:Et enim miserrimũ mortis genus ẽ/fa/me mori: Quod græco quoq; uerbo testatũ est: λιμῷ οικτιστον θανεῖν. Apud Iurisconsultos titulus est ad legem Iuliam de annona:quæ lex utpote a Cæsare lata haud dubie indicat procurationem rei frumentariæ esse principalem:qua pœna constituitur aduersus eum:qui contra annonam fecerit/societatemq; coierit:quo annona carior fiat. Item titulo de extraordinariis criminibus pœna irrogatur in dardanos siue dardanarios:sic enim appellantur qui annonam uexant atq; flagellant: a dardano opinor huiusce improbitatis reptore. Laudãt historici Traianum ex cuius prouisione factũ est:ut Romæ esset canon frumentarius septem annorum. Laudatur & hinc Septimius Seuerus:Qui moriẽs septem annorum canonem frumentarium reliquit: ita ut quotidiana septuaginta quinq; millia modium expendi possent. Mamertinus quoq; in panegyrico Iulianũ imperatorem præconio laudis extollit: Quod frumentis undiq; coemptis usq; ad opulentiam habun/dantiamq; exurientem iam urbem refersferit. Curet igitur princeps ut sit sacietas nec fames usquã:ut affluat annona:cuius affluentia perpetui congiarii instar ẽ:cuius aliqñ cura Põpeio magno nõ minus addidit glorię q̃ oriẽs triũphis occidẽsq; lustrat⁹:q an/

Lex iulia de annona.

Dardanarii qui.

Canõ frumẽtarius

Mamertinus.

nonaria expeditione suscepta cum magnā frumenti uim ex Libya/Sardinia/Sicilia collectā ad urbē esurietē cōportaret/magna tēpestate orta gubernatoribusq; pterritis inscēdēs nauim & anchorā uelli iubēs exclamauit: πλειν αναγκαζη ζην ουκ αναγκαζη. hoc est nauigāre necesse est/uiuere non est necesse.

Plato grauissimus philosophorum principem gubernatoris nomine scienter nūcupat: sicut enim gubernator semper respicit ad salutem nauis & uectorum: sic princeps respicere debet ad salutē subditorum. Gubernatori necesse est: ut inquit Dion: Intueri cœlum/pelagūq;/terras: ne uspiā nauigiū pericliteť: nec illi licet totam dormire noctem. Itidem principis officium ē cuncta speculari pro salute ciuitatis/& subditis dormiētibus uigilare: Quorum salus ipsius tutelę concredita est. Hinc Silius sententialiter dixit. Turpe duci totam somno consumere noctem: Qđ ex illo Homerico expressum est: ου χρη παννυχιον ευδειν βουληφορον ανδρα. Gubernator clauū tenens nauigiū solertia regit anxius & puigil: Cū uectores persæpe ludāt/cantillent/comesenť/ociosi & securi rerum oīum. Princeps clauū reipu. uigilātia & cōsilio moderať pspiciēs ne uspiā pericliteť & īpingat: Cū interea ciues & subditi ocio perfruanť & colāt genialia: de principe ipo illud merito cōcinētes. In te oīs domus īclinata recūbit: Quocirca satis constat principatū nequaq̄ rem segnē esse

Princeps ut gubernator.

ſed laborioſam: nec ocio & animi relaxatione fluentem: ſed laboribus/curis/uigiliis inquietam: cuius faciem amœnam & amabilem forinſecus contemplãtes/laborũ interiorũ aſpritudinẽ non uident.

Dictum ageſilai.

Interrogatus Ageſilaus ille magnus quo pacto quis gloriã apud mortales cõſequatur ſic reſpondit ει λεγοι τα αριστα πραττοι και τα καλλιστα. ideſt ſi dixerit optima necnon pulcherrima factitauerit. pulcherrimũ aũt cũ primis ẽ & in principe longe ſpecioſiſſimum exhibere ſeſe omnibus obuium & facilẽ: audire comiter & benigne deſideria adeũtium. Ex hac adeundi facilitate miro præconio Pompeius magnus extollitur a. M. Cicerone. Laudat & in Traiano Plinius panegyriſta admiſſionum facilitatem. Hoc & Iuriſconſulti in proconſule ac præſide ueluti officium neceſſariũ depoſcunt ut ſcilicet oĩum deſideria audiant & in adeundo ſe faciles præbeant. Philippum Macedonũm regem: qđ memoratu dignum eſt: olim adiuit anus paupercula rogans ut cauſam ſuam audire uellet: qui cum græce dixiſſet μη σχολαζειν: hoc eſt ocioſum ſe non eſſe. Tunc illa exclamauit και μη βασιλευε: etiam non regnes: tanq̃ imperare non debeat: qui adeuntes audire contemnit: uerbum hoc demiratus Philippus & illã audiuit diligẽter: & cæteris deinceps p̃ſtitit ſe facillimũ: ſed ſicut hic dignus laude ita Demetri9 acerrima re-

Facilitas admiſſionum.

prehensione dignissimus: cuius difficiles aditus superba responsa intolerandum fastum Historici taxant. In Hieronymo quoq; tyrãno syracusano contemptus omnium hominum, superbæ aures, contumeliosa dicta: aditus non alienis modo, sed tutoribus etiam difficiles iure infamãtur: sed ut ad Demetrium redeam, olim eum legati Atheniensium duos annos frustra tempus terrendo continenter secuti sunt: atq; re infecta sine responso dimissi. Idem contra Lacedemonios indignabundus q; unum tantum oratorem ad se misissent: unum inquit Lacedæmonii legatũ ad me misserunt: tum Lacon ille urbane simul & laconice εικα μοσ εισ π ροσ εμα εφη: satis est inquit unus ad unum. hic Demetrius, qui & Poliorcetes: idest expugnator urbium cognominatus est: quondam edixit sese oẽs benigne ac comiter auditurũ: itaq; cunctis supplices libellos certatim offerentibus liberaliter accepit: & in chlamydis sinum reposuit. Cum autẽ suarũ quisq; petitionum expeditionem sitiẽter expectarent, ad fluuiũ nomine Axium perueniens aperta chlamyde libellos cunctos proiecit in flumen: qua ex re uehemẽter exacerbati abalienatiq; sũt animi macedonũ. Debet itaq; bonus princeps audire omnium desideria, se cunctis expositũ affabilemq; exhibere. Sit ad indulgentias quas uocant, propensus: Imitetur Augustum Cæsarem: qui trepidantes accedere, comitate inuitabat. Faciat qđ

Scitũ Laconis.

Comitas Augusti.

Alexander Romanus imperator: qui uocabat suos & dicebat: quid est q̄ nihil petis, an me tibi uis fieri debitorem: pete ne priuatus de me queraris. Meminerit Hadriani qui in colloquiis etiam humillimorum ciuilissimus fuit detestans eos: qui sibi hanc uoluptatem humanitati quasi seruanti fastigium principis inuiderent. Scitum est illud Titi Vespasiani in penitissimis principum præcordiis recondendum: & in ore semper habendum atq; imitatione quottidiana usurpandum: qui dicere solebat non oportere quenq̄ a sermone principis tristem discedere: qui recordatus quondam super cœnam quod nihil cuiq̄ toto die præstitisset, memorabilem illam meritoq; laudandam uocem edidit: Amici diem perdidi. A solone quoq; decenter dictum: hilaritudo principis est uelut imber serotinus. In hoc quadam quasi peculiari laudatione dilaudari meretur princeps noster Ioānes Bentiuolus ad quem aditus sunt omnibus indiscriminatim ita faciles ut nihil facilius: cuius mira est aurium patientia: de quo in præsentia modice loquar aut etiam intra modum: propterea q̄ ipse corā adest ne uidear præsentis auribus lenocinari & quadam quasi assentatiunla captare auram principalem: aliud erit de principe nostro dicendi tempus alius locus: Cum id libellis a me editis iam non minima ex parte factitatum sit.

Hadrianus ciuilissimus

Dictū titi

Laus Io. Bētiuoli.

Princeps Probus & circũſpectus aures ſuſurronibus & calumniatoribus prebere non debet. Qui per ſæpe aures principales ita præoccupant/innocentes criminando:ut difficillimum ſit id ex præcordiis principis euellere:quod falſus criminator infinxit. Laudant hiſtorici dictum illud Domitiani memoratiſſimum. Delatores qui non caſtigat irritat. Age dum imitentur principes imitatione dignum exemplum illud Alexandri magni. Qui in iure dicendo quãdiu dicebat accuſator/Aurem alteram manu ſolebat occludere quæ reo illibata ſeruaretur: alteram tantum porrigens accuſatori:Hoc nimirum eſt qđ ſignificare uoluit propheta pſalmographus cũ dixit in pſalmis. Sepi aures tuas ſpinis/hoc ẽ ut interp̃tat̃ Hieronymus:noli habere aures pruriẽtes ad audiẽdum alienas calumnias. Obtrectatio ut apud Herodotum inquit ſcite uereq; Artabanus res eſt importuniſſima:in qua ſunt duo qui iniuriã faciũt: Vnus cui iniuria fit/qui detrahit iniurius eſt. Item qui audit & credit iniurius eſt/quod prius credit q̃ rem compertam habet: Maxime autem omnium principes quodam quaſi impulſu naturali/ dum audiunt/cõmouentur/& auditis fidem preſtant. Ita ut merito dixiſſe uideatur: Xerxes ille magnus Perſarum Rex Animum habitare in hominum auribus:nam prout bene uel male audit. ita letatur uel excandeſcit: ergo ne ſint aures principum expoſitæ rumoribus:

Pſalmographus Dauid.

detractiores peſſima.

Animus i auribus.

ne sint patulæ calumniis. Non procliuiter nimis cre dant susurronibus ac rumigerulis: quibus nihil per nitiosius. prouerbialiter celebre est/ sæpe moram eē meliorem. Et conctatio perinde ac præcipuum bo- num ī magnis ductoribus probatur. Itaq; princeps sit cunctator & lentus in credendo. Mores hominū penset/ libret/ examinet: nec recluso pectore pateat insidiantibus. immo calumniatores & criminū cō- sarcinatores & rumorum aucupes ex aula principū eiiciantur/ explodantur/ & a limine cubiculi princi- palis procul eliminētur: qui instar cibiratarum uer- rinorum odorantur omnia & peruestigant. Qui lin guas uenenatas uibrant instar serpentium uirulen- torum: nimirum hi homines sunt qui (ut inquit sci- te Plinius noster) ad uenena nascunt̄: Quorum ta bes animi contrectata adurit/ qui culpāt omnia: qui nullum aliud abominati spiritus linguæq; maledi- cētissime pręmiū nouere q̄ odisse omnia & calum- niari: hęc est/ ut inquit poeta epigrāmatarius: Turba grauis paci placidæq; inimica quieti: hi sunt qui cū tantulum ueneni genuini in aurem principis facilē stillauere/ Amicus probus/ innocens/ uetus/ fidelis li mine submouetur: perierunt tempora longi seruitii & nusquam minor est iactura clientis: hi sunt qui aures principum uirosa susurrorum fece cōfarciunt: hi sunt quorum comparationi digitum tollerent ce derētq; famigerati delatores/ Narcissus/ Asiaticus/

Cūctator

Cibiratæ uerrini.

Hoīes ad uenena nati.

Massa, Parthenius: hi sunt q inuident opulentis diuitias, probis bonitatem, litteratis eruditionem, fauorabilib9 gratiā, omnibus omnia. In cubiculis principalibus uiperæ. In fallaciis cōsarcinandis uulpes: In alienis negotiis introspiciendis lyncei & oculei toti: quorum calumniæ plures pessundant, q̄ morbi q̄ pestis q̄ dira infortunia. Operæprecium est hoc in loco commemorare quemadmodum pictorum clarissimus Apelles calumniatorem calumniamq; ultus sit: qui cum apud Ptolomeū ab Antiphilo tanq̄ proditor falso insimulatus foret & ob id capitali supplicio pene multatus uixque infortunium euasisset: pinxit in tabula picturam hanc. Virum sedentem fecit auribus prægrandibus præditum, protendentem manum ad calumniam propius accedentem. Circa hunc stabant duæ mulieres. Ignorantia scilicet & suspitio: ex alia parte pinxit calumniam imagine muliérculæ uenustioris: quæ ardens & concitata quandam quasi rabiem & iram præseferens, sinistra facem accensam tenebat: dextra adolescentem quempiam per capillos trahebat manus in cælum tendētem & deos obtestantem: Præcedebat calumniam uir squallidus & deformis clarissime cernens: hæc erat inuidia: Duæ puellæ calumniā adornātes uisebant: altera erat insidia, altera fraus. A tergo sequebatur lugubris quædam fœmina pullis uestibus ac laceris induta, & hec pœnitentia dicebatur:

Calūnia picta ab Apelle.

quæ retro flexa cũ luctu & uerecũdia aspiciebat ad-
uenienté ueritatem. Hac pictura Apelles calumniã
calumniæq; appendiculas in tabula graphice &
Exemplũ accusatoris. scienter expræssit. Subit hac in reputatione exem-
plum Prisci seculi/dignum scitu/nec indignum rela
tu:& quod principes haud quaq̃ audiant incuriose
ac negligẽter. Scribit Amianus Marcellinus fuisse
Cephidium quẽdam accusatorem acerrimum: qui
apud Iulianum imperatorem romanum accusabat
Numerium ut furem: a quo cum obiecta diluerentur
nec posset in quoquam confutari: tunc accusator
inopia documẽtorum percitus exclamauit. Et quis
florẽtissime Cæsar nocens poterit esse usquã/si ne-
gare sufficiet: Tũc Iulianus prudẽter motus respon
dit hoc dictum barcteatum: Et quis innocens eẽ po
terit si accusasse sufficiet? Sed sicut laudatur Iulia-
nus. ita reprehenditur Constantius imperator cuius
Cõstãti9 credulus. aures erãt nimis patulæ ad credendum/& crimina-
toribus expositæ. Faciat bonus prĩceps id quod Au
Augusti probitas. gustus: qui cum Aemilio Heliano obiiceret q̃ ma-
le opinari de Cæsare solebat/conuersus ad accusato
rem cõmotoq; similis: uelim inquit mihi hoc ꝓbes
faciam sciat Helianus & me linguam habere: plura
enim de eo loquar: nec quicquã ultra/aut statim/aut
postea inquisiuit. Tiberio quoq; de eodẽ uiolentius
conquerenti ita respondit: noli ætati tuæ mi Tiberi
hac in re indulgere & nimium indignari/quẽquam

esse qui de me loquatur male: satis enim ē si hoc habemus ne quis nobis malefacere possit. Consimiliter Alexander magnus cum cognouisset se cōuitiis a cōuitiatore quopiam proscindi: βασιλικον εστιν εφη ευποιουντα κακως ακουειν: hoc est regia res est inquit benefacientem male adire. Et profecto inter cætera quæ principes decent clemētia est quæ illos facit amabiles gratiosos fauorabiles. Quæ dos prima regum est ut inquit Vopiscus: & ut auctor ē Seneca nullum magis q̄ principem decet. hinc apud Claudianum Theodosius Honorio filio salubriter præcipiens inquit: Sis pius imprimis nam cum uincamur ī omni munere: Sola deos ęquat clemētia nobis. Videt̄ opifex re℞ ac parēs natura demōstrasse clemētię īsigne principibus potissimū conuenire: quæ regem apum sine aculeo exarmatū esse uoluit: uel si spiculum dedit eo tamen uti noluit: Nō enim constat inter auctores: Res in apibus nullū ne solus habeat aculeum an dederit eum quidē natura sed eius usum negauerit. illud constat imperatorem aculeo non uti: ut scilicet ita ostenderet natura: Regem neq; sceuum neq; crudelem esse debere: & ut inquit Ambrosius uolumine examerí quinto. In rege pręcipuum est ut præstet morum mansuetudine: Nam & si habet aculeum tamen eo non utitur ad uindicādum. Sunt enim leges naturæ non inscriptæ litteris: sed impressæ moribus: ut leniores sint ad punien-

Dictū alexandri.

Clemētia dos regū.

Rex apū sine aculeo.

Principes sine aculeo sint.

dum: qui maxima potestate potiuntur. Igitur principes sine aculeo sint/uel si aculeum habent eum recondant: & maximum deorũ Iouẽ imitentur: Qui missurus fulmẽ pernitiosum aduocat in consilium deos: idq; ex consilii sententia iaculatur: Quod uero placabile est & ꝓdest/id solus emittit. Hoc philosophi poetæq; rationabiliter finxerunt quia scilicet Iouem idest regem prodesse etiã solum oportet: nocere non nisi cum pluribus uisum est. Discant hi ut Senecæ uerbis utar: quicunq; magnam potentiam inter homines adepti sunt: sine consilio nec quidem fulmen mitti. aduocent/considerent multorum sententiis/nocitura temperent; & hoc sibi proponãt ubi aliquid percuti debet ne Ioui quidem suum satis eẽ cõsiliũ. Herodianus apud græcos/ Lãpridius apud nostros/ Alexandrum Romanum imperatorem ex hoc clementiæ bono maxime extollunt: cuius imperium appellãt Anæmaton: hoc est incruentũ & sine sanguine.

Dictũ scipionis.

Dicere solebat Scipio/malle se unũ ciuẽ seruare q̃ mille hostes occidere: quã sentẽtiam Antoninus quoq; pius freqũeter usurpabat utpote clementiæ ac bonitatis exemplum. Responsum illud Alexandri magni ad matrem olympiadem: quis nõ laudet? quis nõ celebret ut cõsultissimum dignissimũq; memoratu? q illi roganti urgentiq; ut sua causa occideret quendam insontẽ/ita prudenter respondit: Aliam parens optima posce mercedem: hominis

enim salus beneficio nullo pensatur. Et profecto ut uerissime scribit Antoninus ĩ epistola ad Faustinã: nihil est: quod imperatorem romanum melius cõmendet gentibus q̃ clementia: hæc Cæsarem deum fecit: hæc Augustum consecrauit: hæc Antoninũ pii nomine ornauit: hinc Cicero in Cæsaris dictatoris laudem decenter inquit: nulla de uirtutibus tuis nec admirabilior/nec gratior misericordia est. Itẽ aliubi quoq; dixit oppido q̃ eleganter. Qui nihil obliuisci soles nisi iniurias. Non nunq̃ tamen seueritate utẽdum est ut ĩ officio omnes sint: ut metu pœnę a maleficiis improbi absterreantˀ & sicut bonos pręmio prosequi decet ita malos pœna mulctari. Prudenter enim Solon: qui & sapiẽs unus fuit ex septem: & legum scriptor solus ex septem: rempublicam duabꝫ rebus contineri dixit: pręmio .s. & pœna. En age dũ princeps bonus & clemens/bonos honoribus exornet: Malos si a malitia reuocare nõ potest per indulgẽtiam/pœna coerceat per seueritatẽ/ sic secreti sint a bonis mali: ut a frumento lolium incerniculo secernitur. faciat quod medicus qui interdum urit/secat/abscindit in corpore membrum: quod insanabile est: ne pars integra cõtagione serpẽte pariter corrumpatur. Iuxta illud cantatissimũ: Immedicabile uulnus ense recidendum ẽ: ne pars sincera trahatur: Consimiliter princeps secet aliquãdo/amputetq; de corpore ciuitatis membra putrida: hoc ẽ ciues scele-

Cicero & Cæsare.

Scitũ Solonis.

Honor & pœna.

Medicus urit & secat.

Princeps imitetur medicum

ratos/pfidiosos/turbatores publici cōmodi/& molitores rerum nouarū exterminet/tollatq; de medio. Medici officium ē/ut dicebat Asclepiades/& a Cor. celso repetitū est/ut cito/ut tuto/ut iucunde curet:tamen quādoq; austeriore medicina uti cogit̄:ad uim morbi grauioris retundendā profligandāq;. Itidem principis officiū est ut molliter/ut delicate/ut indulgenter subditos foueat/curet/tueatur. Nonnunq̄ tñ curatione mordaci & austerula utet̄ Causticaq; adhibebit ad edomādos duriores ciuiū morbos & oīa molliora malagmata recusantes. Nam ut dixit eleganter Origenes libro secundo pariarchon. Opus ē interdum austeriore & mordatiore medicina quādo lenia medicamenta nō ꝓsunt. Et ut scite ait Hieronymus. Putride carnes ferro curātur & cauterio. In hanc sententiā illud Ciceronis saluberrimum ē documētum. In corpore si qd huiusmodi ē qd̕ reliquo corpori noceat/urere/secari patimur:ut mēbroꝝ aliquod potiusq̄ totū corpus intereat: Sic in reipu. corpore ut totum saluū sit:quicqd est pestiferꝝ amputetur. Et medius fidius rectissime censuit Agesilaus: qui dicente quodam αγαθον βασιλεα πραον ειναι δει ουκουν εφη αχρι του μη ευκαταφρονητον ειναι:idest oportet bonum regem clemētem esse & mitem ita plane inquit quatenus contemptibilis non fiat. Ex quo non pauci sunt qui magis sententiam Cleomenis probantque Aristonis.

Opus austerula medicina

Dictum Hieronymi.

Dictum Agesilai.

Cleomenes.n.olim ĩterrogatus: Quid bonũ prĩcipẽ facere oportere/respondit. Amicis benefacere/& malefacere inimicis: tanq̃ bono principi & circunspecto conueniat inter amicos & inimicos facere discrimen. Hanc uero Cleomenis sententiã cũ quispiã laudaret ut optimã/dixit Ariston ποσω κρισσομ τουσ μεμ φιλουσ ευεργετειμ τουσ δεχθρουσ φιλουσ ποιειμ: hoc est quanto melius fuerit amicis benefacere. Inimicos autem amicos efficere: utcunq; censemus principem ad mansuetudinem & clementiam q̃ ad seueritatem & pœnam propensiorem esse debere. Id quod olim Antigonus exemplo declarauit. Nam cum manipulares duo incumbentes ipsius tabernaculo facerent qđ hoĩes & piculosissime & libentissime faciunt/ut de rege suo male existimarẽt atq; oblo querentur/audiuit omnia rex Antigonus: utpote cũ inter dicentes & audientem parum interesset/nec tamen excandescens immo leniter cõmonens/longius inquit discedite ne rex uos audiat. Quid hac mãsuetudine mitius? quid hac benignitate pręstantius? nõ exarsit princeps in ultionẽ/non excanduit: sed maluit regia quadã lenitudine ignoscere q̃ uendicare. Laudat in Augusto ingeniosus Poeta Ouidius.

Qđ sit piger ad pœnas princeps ad præmia uelox.

Et ut inquit Cassiodorus: Propositũ regale ẽ pressis labe fortunæ pietatis remedio subuenire.

Sñia cleomenis.

Sñia Aristonis de principe.

Antigoni mansuetudo.

Sit magnificus.

Decet principem in primis esse magnificum. Est aũt magnificus, ut docet Aristoteles in quarto ethicorum, is: qui in publica facit impẽsas: ueluti in spectaculis, in epulo, in ædificiis. Hinc Plinius in Traiani laudẽ: At q̃ magnificus inquit ĩ publicũ es. hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properant: Magnificẽtia: ut Tulliana finitione declaratur: ẽ rerũ magnarũ & excelsarũ cũ aĩ ampla quadã & splẽdida propositione cogitatio atq; administratio: ergo princeps ut magnificus dici merito possit, res magnas sibi administrãdas esse proponat: Homerus appellat reges κοσμήτορας λαῶν. i. ornatores populorũ. Ex eo opinor q; principis officiũ sit exornare ciuitates: Et ornatu cultuq; magnifico præbere se monstrabilem:

Aedificare res regia.

Maximũ haud dubie ornamentũ est & ornatissimo principe dignissimũ extructio ædificiorũ. Olim gloriatus est Augustus se urbẽ marmoream relinquere quã lateritiã accepisset: Auctores Suetonius, Sextus Aurelius, Orosius, cæteri. In laudẽ Domitiani dictũ est: ut autumat Plutarchus: Aedificare gaudes. Ancus Martius quartus Romanorũ Rex ædificator cũ laude nominatur: hoc quã bene, quã uere, quã laudabiliter de principe nostro Ioanne Bentiuolo dici possit: Quis ignorat: cuius ædes urbicę, uillę rusticę, ac prętoria magnificenter extructa quotidie testimoniũ perhibẽt principalis magnificentiæ: Cuius du-

Gloratio Augusti.

Laus. Io. Bẽtiuoli.

ctu & auspicio hec urbs exuto squalore ac situ ex deformi pulcherrima facta est: ut merito gloriari possit: se Bononiã luteã/ligneã/inconditã accepisse: lateritiã/marmoreã/cultissimã reddidisse.

Plato ille deus philosophorũ libro quinto de republica dixit beatas fore ciuitates si aut philosophi imperarent/aut principes philosopharent. Pulchrũ est medius fidius si fieri potest principẽ eẽ litteratũ: quo nihil pulchrius/nihil excellẽtius fieri posse cõtendo. hinc Hiero/Attalus/Mago/Iuba: studiorũ claritudine memorabiliores extitere q̃ regno: hinc Cæsar dictator: hinc Augustus: hinc alii Cæsarũ cõplusculi nõ min9 eloquẽtia & eruditiõe/q̃ ĩperio cẽsent. Hic Alexãder magnus diceř solebat: malle se disciplinis ãncellere q̃ opulẽtiis: Et ab homero rectissime dictũ

Prĩcipes sint litterati.

dictũ alexandri.

Calliope regũ comes.

Calliope regũ comes est/Ioue nata parente:

Olim a senatu romano ĩ laudẽ Taciti ĩpatoris acclamatũ ĩ curia ẽ: Quis melius q̃ litteratus ĩperat? Sed cũ principes oẽs litterati esse nõ possint: cũ ĩ principe aliud queratur q̃ litteratura: ut inquit Iulius Capitolinus: sit saltẽ princeps amator litteratorũ: faciat qđ Dionysius: qui dicebat se in aula habere & nutrire multos sophistas/& eruditos: ut per illos fieret admirabilis/dignusq; apud alios cõmendatione. Et profecto si uerũ dispicere uelimus: nisi forent litteræ/nisi ingenia eruditorũ: Ignorarentur principes/reges/imperatores oẽs/barbari/græci/romani. Quis Cyrum?

Quis Alexandrum magnum? Quis Pompeium tribus fulgentem triumphis? Quis Paulum Emilium/ Fabios/ Scipiones? Quis Cæsarem dictatorem: imo Cæsares omnes noscet: nisi eos/ Luculenti scriptores in litteras rettulissent/ nisi monumētis librorum: quibus immortalitas uitæ constat: eos immortales effecissent ac posteritati cōmendassent. Hinc Alexander magnus felicem dixit Achillem qui Homerum habuisset suæ uirtutis preconē: Cuius extat Elogium illud apud Silium memoria dignum. Felix Aeacida cui tali contigit ore gentibus ostendi: Creuit tua carmine uirtus. Alter Alexander Romanorum imperator litteratorum hominum confabulatione recreari se dicebat/ & pasci. Si Principes fouebunt eruditos: si Mœcenates extiterint/ ingenia uegetabuntur: litteræ quæ hactenus intermotuæ iacuerunt/ reuiuiscent: Cateruas uidebimus eruditorum. Iudicio enī principum stant ingenia & cadunt.

Litteris īmortalitas cōstat.

Felix æacida.

Præterea cui dubium est. Quin id quoq; optimo principi gloriosum sit habere rationem studiorum: constituere in suis urbibus gymnasia litteratoria. Et Asylum/ ut ita dicam doctrinarum patefacere: Quo agminatim undiq; conueniant multiiugæ eruditionis candidati cismōtani/ transmontaniq;: Quibus curæ est linguam eloquio/ animum disciplinis excolere: hoc nimirum beneficentissimi principis benefi/

Gymnasia litteratoria.

Cādidati doctrinarum.

cium amplissimum est, ac laudabile institutum: honorem habere dicendi magistris: dignitatem emolumentaq; sapientię doctoribus impartiri. Est enim ut inquit elegẽter Symmachus: hoc specimen florẽtis reipublicæ: ut disciplinarum professoribus premia opulenta pendantur. Hinc Traianum nõ proletarii scriptores sed classici merito laudant quod ingenuas artes earumq; professores in complexu: oculis, auribꝰ habuerit. Quod studia humanitatis professi apud eum fauorabiles extiterint. deniq; ꝙ sub ipso spiritum, & sanguinem, & patriam studia receperint. Bononia quod inter omnes constat florens famigerataq; est inter italicas urbes: sed eam florentissimam illustrissimamq; nulla ferme res alia peræque facit, ac diatribæ & gymnasia litterarũ atq; cõciliabula scholasticoꝝ: quę haud dubie cũ oĩbꝰ totiꝰ Italiæ celebratoribus gymnasiis claritudine cõtendunt nulli cedunt. Quæ Alexãdrino, Attico, Tharsensi, Massiliotico memoratissimis apđ priscos gymnasiis ꝓxima accedũt: quãq̃ longo interuallo tamen proxima. In præsentia princeps noster Bentiuolus operam & quidem impensam dat, ut gymnasium hoc nostrũ indies magis florescat cõuẽtu scholasticorum frequẽtissimo & claritudine professorũ: qui tanta sunt excellentia præditi & in eo doctrinarum fastigio collocati: ut etiam non nominati nominentur: ut solo nutu intelligantur: Quorum uirtuti

Traianũs auctor litterarum.

Bononia florẽs ex litteris.

& nomini fauet cetus scholasticorum:& assurgit ordo professorum:sed de tota re litteraria alibi plura.

Ante omnia princeps si uult laudari ꝓbariq; perinde ac optimus principum/sit munificus ac liberalis:Nam ut inquit Epigrammatarius poeta.

Nulla ducis uirtus dulcior esse potest.

Auctor ē Aristoteles ī ethicis q̄d liberales maxime omniū uirtute ꝑcellētiū diligant̄. Pacatus in Panegyrico ait:Et rei & famæ cōsulit munificus impator. Lucrat̄ enim gloriā cū det pecuniā reuersurā.quicquid enim in ciues manat a principe/redūdat in principem.Apd̄ Rabiriū poetā dicit.M.Antonius: Hoc habeo quodcūq; dedi: cui subscribit illud Epigrammatistæ uulgatissimū:Extra fortunam est quicquid donatur amicis : Quas dederis solas semper habebis opes.Plinius nōster loquens de deo.Deus ē inquit mortali iuuare mortalem:Et hęc ad æternā gloriā uia:hac iiere proceres Romani.hac ingenti passu nunc uadit.Maximus cui rector Vespasianus: fessis rebus subueniēs.Maro quoq; sub inuolucro poetico designat munificis ac liberalibus remunerationē post obitum rependi:Certumq; illis cōstitutum locum ubi ęuo beatissimo perfruantur.Nam cum Elisios campos/In sexto describeret ubi putant habitare animas beatorum:nō solum ibi posuit eos:qui propriis meritis ad illas sedes peruenire potuerunt: sed id quoq; adiecit.Quiq; sui memores alios fecere me

Liberalitas ī principe amabilissima.

Munifici in Elisio.

rendo: idest ut interpretatur Augustinus qui promeruerunt alios eosq; sui memores promerendo hoc ē beneficium prestando fecerunt. Quid aliud euangelica illa sententia precipitur: quam ut liberalitatē exerceamus: que ait. Facite uobis amicos de mamona iniquitatis: idest de pecunia/uel de diuitiis que de iniquitate proueniūt. Diues enim/ut inquit Hieronymus/aut iniquius/aut iniqui heres. Cecinit Claudianus in laudem Theodosii. Magnarum largitor opum largitor honorum. Augustus de se ipso scripsit hæc: Liberalitas mea me ad cœlum euehet. Sicut autem nulla uirtus amabilior est liberalitate: ita nullum plane uitium odiosus tetriusq; est auaricia: In principibus & rempublicam gubernantibus habere enim questui rempublicam. ut inquit uerissime Marcus Tullius: non modo turpe est/sed sceleratū etiam ac nefarium. Idem non minus uere q̄ eleganter tradit amorem multitudinis cōmoueri ipsa fama & opinione liberalitatis. Auidius cassius dicere solebat/Auaritiam in Impatore esse acerbissimū malū. Eia habeat bonus princeps in ore promptū/& in pectore conditum uerbū illud Traiani: Qui fiscū principis scitissime lyenē uocabat: Nam ut lyene crescēte reliqui artus & membra tabescunt: Ita fisco principis turgente ciuitatis corpus una cum membris languescit & intermoritur: ut lyen modicus uegetat in corpore mēbra/& auget robur: sic fiscus principalis

Amici de mamona iniqtatis.

Auaritia ī principe teterrima

Dictū Auidii Cassii

Fiscus pri pis ut lyen.

moderatus/nec extuberans causa est bonæ ualetudinis in corpore ciuitatis. Vespasianus apud Philostratū rogat Apolloniū Thyaneū: quē Antiquitas ut diuinū immo ut deū admirata est: ut ipsum doceat quæcūq; facere bonū principem oporteat: Cui Apollonius in primis præcipit diuitias illas esse fugiendas quæ ex collatione tributorū a gementibus hominibus proueniūt. Sordidū enim id aurū ē putandū: qđ ex lachrymis oritur. Non queo mihi obtemperare: quin hoc in loco cōmemorem documētum saluberrimū Cyri persarū regis: qđ memorat Xenophon in pædia: qđ sine dubio dignissimū est memoratu. Scribit. n. luculentus ille scriptor: Cyrū inter cæteros fuisse beneficū ac liberalē: adeo ut dictitaret se thesauros habere diuitiarū amicos: quos donationibus diuites opulentosq; efficiebat: qui dicere solebat consimilia esse opera pastorū/& regum. Nā sicut pastorem decet præstare ut pecora habeat læta & succulenta: Ita regem par est ciues & subditos facere fœlices & opulētos. Huic Cyro regū munificentissimo dixit olim Crœsus fore: ut imodica donans pauper fieret: Cū posset domi recōdere thesauros ingentes. Cui Cyrus quantā inquit pecuniæ summā putas me in hodiernū potuisse colligere si aurū nulli dono dedissem: ex quo tēpore in imperio sum. Crœsus infinitū quēdā numerū respondit: Tunc Cyrus tibi inquit ostendā maiores me pecu

Apollonius ut deus.

Aurū ex lachrimis sordidū.

Exēplū Cyri liberalitatis.

nias possidere: mitte quempiam ex tuis cum nuntio meo: mox cõuersus ad Hystaspam / I / Hystaspa inquit ad amicos meos: dic indigere me auro: Roga ut mihi suggerãt affatim pecuniã: perscribeq; quãtum quisq; amicorum mihi uelit contribuere. Iuit ille / petiit: conscripsit / & maiorem pecuniẽ summam supputauit / q̃ duxerat Crœsus futuram in thesauris: si eam conseruasset: Vbi hoc patuit uides ne inquit Cyrus o Crœse mihi thesauros esse: nam dum amicos diuites reddo / hos mihi thesauros cõparo: & longe quidem fideliores q̃ si ipse domi defodissem. Idem aiebat se pecunias ob id desiderare / ut amicis subueniret. Iulianus imperator / auctore Amiano Marcellino / predicabat illud Alexandri magni: qui interrogatus ubi thesauros haberet: Apud amicos beniuole habere sese respondit. Nonne principes cum talia / aut audiunt / aut legũt ad liberalitatẽ exercendam inflamantur? quæ subditos reddit deuotos / fideles / obnoxios: qua immortales efficiuntur: quæ deniq; tanti momenti est: ut possit princeps obtentu liberalitatis obumbrare crimina tantumnõ enormia: & hac una laude pensare.

Thesauri apud amicos.

Recte etiam in principe laudatur hospitalitas: utpote / Germana liberalitatis. Est enim ualde decorum: ut inquit Arpinas orator: patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus. Idq; etiã

Hospitalitas.

reipublicæ est ornamento. Ideoq; domus principũ amplæ esse debent/& laxitate conspicuæ: cum hospitibus & hominum cuiusq; generis multitudine frequentẽtur. Ab hac quoq; hospitalitatis laude: dilandandus est princeps noster: Cuius ædes pulcherrimę/magnificentissimeq; patẽt hospitibus illustrioribus: A quo omnes ferme & minuti reguli/& maximi principes istac transeũtes hospitaliter ac comiter accipiuntur. Theophrastus/Plutarchus/Emilius probus: Cæteri/Cimonem atheniensem: ut hospitalissimum in suos curiales laciades laudibus ferunt: qui ita instituisse fertur & uillicis imperasse ut oĩa prębererentur: quicũq; tribulis in uillã suã diuertisset. Apostolus quoq; pręcipit/Episcopos cõprimis hospitales eẽ debere: qđ & in decretis canonicis. D. xli latissime enarratum legas.

Laus Io. Bẽtiuoli.

Cimon hospitalissimus.

Cæterum cum sapientes definiant quattuor uirtutes: Iustitiã: Prudentiã/Fortitudinẽ/Temperãtiã. Quarum quadriga alias quoq; secum uehat. Quis nescit eas bono principi studiose enixeq; colendas? Et ne in pręsentia sinuosos nimis ac longos cõmentarios faciã: ut succinctius cũcta perstrĩgam/& quasi transeũter attingam. Iustus esse ante oĩa princeps debet: & ueluti in statera/atq; in librili cuncta ppendere. Ius religiose & æquabiliter dicere/nec digitum quidem transuersum/aut unguem latũ: ut dicitur: a legis præscripto discedere: nisi quatenus in pœna

Iustus sit princeps.

exigenda mitius agat & mollius. Lex enim ut inqt rectissime Pindarus domina est: quæ uitiorum em ē datrix est, cōmendatrixq; uirtutum: qui legē præesse iubet, uidetur iubere deū præesse: ut auctor est Aristoteles. Ministri legum sunt magistratus uereq; dici potest magistratū legē esse loquētem: Legē autē mutum magistratum. illi uero ciuitati paratū, inquit Plato, interitū uideo in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus presunt. Salutem uero illi, ubi lex magistratibus dominat̃. cuncta medius fidius bona illi reipublicæ affore conspicio, cuius princeps sincerissimus iustitiæ cultor extiterit: q̃ uirtus oīum est domina: ut. M. Tullii uerbis utar, & regina uirtutum: sine qua quid sunt magna regna, ut autumat Augustinus, nisi magna latrocinia. Interrogatus aliquādo Agesilaus: utra uirtus esse melior fortitudo, an iustitia: oppido q̃ scite respondit. ουδεν εφη ανδριασ χρηζομεν εαν παντεσ ωμεν δικαιοι nihil inqt fortitudine indigemus: si iusti oēs simus. Darium persaꝝ regē iustitiæ olim sacrificantem: dixisse refert Philostratus. O dn̄a si qua es usquā: quibus plane uerbis satis ostēdit se iampridē exoptasse iustitiam neq; illā usquā gentiū agnoscere potuisse.

Lex dn̄a.

Iustitia regina uirtutum.

Dictum Agesilai.

Dicti darii.

A nobilissimo philosophoꝝ dictū ē: ουτε εσπεροσ ουτε εωοσ ουτω θαυμασιοσ. Q d̄ neq; hesperus neq; lucifer pinde atq; iustitia admirabilis ē. Quam eruditi, erudite, graphiceq; oleo comparant:

Iustitia oleo comparatur.

ut enim oleũ intus ingestũ obest:infusum prodest: sic & iustitia omnis a nobis circa alios est: magisq; aliis prodest q̃ exercitori.

Ob hoc dixit in ethicis Aristoteles Iustitiam uirtutem esse ad aliũ/ex qua una uirtute uiri boni appellãtur: Ex qua Aristides dicæos.i. iustus cognominatus. Hinc Traianus laudibus effert̃ q̃ se legibus subiecerit: Qui abiturus cõsulatu iurauit se nihil cõtra leges fecisse. Et sane sicut princeps ẽ supra ciuitatẽ: ita leges eẽ debẽt supra principẽ. Symbola illa Pythagoræ & enygmata intelligat princeps ad se potissimũ ptinere. Staterã ne trãsilias.i.ne ptergrediare iustitiã. Coronã minime carpendã.i.leges urbium cõseruãdas. Per uiã publicã ne ambules.i.ne multorũ sequaris errores. Itaq; faciat princeps iustus q̃ in bonis principibus gloriosum fuisse accepimus ut nullius ab eo magistratus ius/nullius auctoritas minuat̃/ad ptorẽ/ad Iuridicos magistratus/pleraq; oĩa remittat/leges ne cõculcet: Et iustitia perinde ac adminiculo firmissimo fulciat̃: Ad quã cũ oẽs mortales/tũ pcipue principes se esse natos intelligãt: quã græci dicæosynen appellãt quasi Δικαιου συνεσιν .i. iusti intelligẽtiã/ut interpretatur Plato in Cratylo. Atq cũ iustitiæ pars sit religio. Cum dei cultus iustitię ascribatur speciosum haud dubie ẽ/prĩcipem/ & esse/& uideri religiosum: reiq; diuinæ cultorem. Religione.n.uita constat. Religione(ut auctor est

Aristides iustus.

Lactātius)homo p̄stat ceteris animātibus. Religio- Religio i
nis uinculo hoīes deo obstringunt̃ ac religant̃:un- principe.
de ipsa religio nomē creditur accepisse: quāuis alii
aliunde deducāt.deo omnes homines seruitutē de-
bent:quę latria grece dicit̃.In primis uero pricipes Latria
decet dei cultus:quā Theosebiam græci appellant. Theose-
Cultura aūt dei potissima ē bonitas: Vis:inquit Se- bia.
neca:deos ꝓpitiari:bonus esto/satis illos coluit qsqs
imitatus ē.Caueat priceps:ne illud quo peius nihil
dici pōt:de se merito dicat̃:Cōtēptor diuū Mezen-
tius:Priceps nō minus hoīem se q̄ hominibus p̄esse
meminerit.In pectore principali conditum sit illud
Oratianum.Diis te minorē qd̃ geris imperas.Hinc
omne principiū/huc refer exitū.Religio in principe
efficit ut oēs subditi modestia quadā/& quasi sancti
tudine cōtineant̃.Illa quoq; religionis pars nec ea
qdē minia ē:extruere tēpla/restituere delubra uetu
state labētia.In laudē Augusti dictū est.Tēplorum
positor.temploꝝ sancte repostor. Sciat tñ princeps
deos nō tā adorantis erogatione q̄ sanctitate lętari:
qui puram mentem q̄ aurum malunt. Hinc Alexā
der Romanus imperator auri ne guttulā quidē/aut
bracteolā in tēplis posuit Susurrās illud Persianū.
In sancto qd facit auꝝ.Ego uero cēseo principē &
mēte/& manu erga deos munificum esse oportere:
Qui & si nullius rei īdigi sunt tñ uolunt principes
beneficiorum/nec īmemores/nec ingratos existere.

Quid dicã principem prudentem esse debere:& cuncta solerti ratione perpẽdere? Cũ prudẽtiæ inter uirtutes principatum Plato det libro secundo de legibus. Cum dicat Solomon. Fructũ prudentiæ meliorem esse auro/& lapide precioso: Cum Socrates asserat nullam uirtutem esse sine prudentia: quę gręco uocabulo phronesis nominatur. Anaxagorã & Thalem/aliosq; id genus homines sapientes esse dicunt/prudentes negant. Impossibile est inquit Aristoteles prudentẽ esse quẽpiã/nisi sit bonus. Sit igit̃ princeps non solum ipse pręditus prudentia uerum etiam consiliarios prudentes habeat: quibus bene cõsulentibus credere possit. Nemo enim per se unq̃ solus ita sapit: Nemo ita circunspectus ac sagax: Nemo ita lynceus est/ut non aliquando labet atq; cecutiat: q, si genuina quadã excellentiq; prudentia pręditus princeps aliqñ reperiat̃: ut alieno consilio nõ egeat tñ id faciat qđ sũmi nauiũ gubernatores: q in magnis tẽpestatibus a uectoribꝫ admoneri nõ recusant. Cõsiliũ bonũ/ut inquit uerissime. M. Varro & ei q cõsulit & qui cõsulit̃ bonũ habendũ est: sicut ecõtrario. Malũ consiliũ cõsultori pessimũ est: qui uersus prouerbialis de græco illo Hesiodi uersu expressus uidet̃. Η ΔΕ ΚΑΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩ ΒΟΥΛΕΥΣΑΝΤΙ ΚΑΚΙΣΤΗ. i. consultum male/consultori pessima res est. Amicum fidelem/uitæ medicamentum esse prodidit Solomon. Quod si sancti & uenerabiles

Prudẽtia in prĩcipe

Cõsiliarii prudẽtes.

Cõsilium malũ/ cõsultori pessimũ.

cõsiliarii/nõ malitiosi neq; furaces principi cõtingerint:cuncta salubriter/sancte/innocẽter administrabuntur:Cum talibus princeps omnia cõmunicabit talium saluberrimis consiliis libens obsequetur. Facietq; quod. M. Antoninus imperator:cuius memorabilis est illa sententia:Aequius est ut ego tot consiliũ amicorũ sequar:q̃ ut tot tales amici meã unius uoluntatẽ sequãtur. Et sane/sicuti proditũ est a scriptoribus idoneis:Melior ẽ respublica:& prope tutior:in qua princeps malus est:ea:in qua sunt amici principis mali:Siquidẽ unus malus põt a pluribus bonis corrigi. Multi autem mali nõ possunt ab uno quãuis bono ulla ratione supari. Id qđ Homulius quõdã Traiano imperatori dixisse memorat̃. Sed sæpenumero:qđ dolenter dicẽdũ est:euenit/ut sanctus/cautus/optimus princeps/uendat̃/circũscribaturq; ab ĩprobis cõsiliaribus:q excubare sese simulãtes in negotiis principalibus clãculũ cuncta puertunt:Et cupiditate priuati emolumẽti rectũ p̃uaricãtes fumũ precio uenditant:ut Prisci dicebant:digni prorsus:qui fumo ipsi puniantur:sicut olim Thurinus ab Alexãdro romano imperatore punitus est: Pręcone dicente. Fumo punitur qui fumũ uendidit. Cæterum sicut fidi cõsiliarii & prudentes audiendi sunt:Ita assentatores/adulatoresq; explodendi qui ad uoluntatem loquuntur omnia/nihil ad ueritatẽ. Pręstat inquit Antisthenes/In coruos q̃ in assenta:

Snía Antonini memorabilis

Fumo punitur q fumũ uendidit.

Contra adulatores.

tores incidere: quippe illi mortuos, isti uiuos deuorant. Et sane adulatio prout clarissimi scriptorũ prodiderunt res est seruilis ac pernitiosa: In aula principum prope peculiariter gliscens uigensq; : perpetuũ ut inquit Curtius regum malũ: quorũ opes sæpius assentatio q̃ hostis euertit. Quo circa etiam atq; etiã caueant principes: ne aures assentatoribus patulas prębeant, neq; se adulari sinant. Multi enim gnatorum similes: qui gloriosum militem infatuant. Verba adulatorum mollia feriunt interiora uentris. Quippe adulator blãdus inimicus esse credit᷑. Laudat Mamertinus Iulianum imperatorem ꝙ aduersus oẽs assentatorũ illecebras captionesq; munitus esset: quodq; ei a fucatis adulantiũ uenenis periculũ nullũ foret: Augustũ quoq; Cęsarẽ ex eo celebrant: quod adulationes indecoras represserit: de quo nõ minus uere q̃ scite dixit Oratius: Cui male si palpere recalcitrat undiq; tutus. Meminisse hoc in loco par est, id quod Pescenius niger dixisse quondam memoratur: Nam cum quidam illi imperatori iam facto Panegyricum recitare uellet dixisse fertur uerbum hoc dignum scitu relatuq;. Scribe laudes Marii: uel Hãnibalis: uel alicuius ducis optime functi. Et dic quid ille fecerit ut nos imitemur. Nam uiuẽtes laudare irrisio est: maxime principes: a qbus speratur q timent᷑: qui ꝓstare publice possunt: q possũt necare: qui ꝓscribere. Sed cum naturam uel bonam

Adulator blandus inimicus

Venena adulãtiũ.

fortuna plerũq; corrũpat: Accidit frequẽter: ut principes magniloquentia adulato℞ sufflati uera credãt oĩa esse quæ de se ipsis audiunt prædicari. Tũc Cristæ consurgunt. Et ut inquit Satyrographus: Nihil est qđ credere de se non possit: cũ laudatur diis ęqua potestas: tunc adulatoribus arrident/ac blandiũtur: seueris/ignarisq; blandiẽdi prorsus infesti. Sic olim Crœsus Solonẽ expulit pcipitẽ: quia blãdiri nesciebat. Sic Dionysius Philoxeno acriter succensuit/minime assentãti. Infatuat nimirũ hæc adulatio uitio℞ altrix & ueluti gangrena serpens latissime intra limina potentiorũ: & hæc hactenus.

Solõ explosus. Adulatio ut gãgrena.

Præterea quis nescit principẽ fortitudine quasi muro septũ ac uallatũ eẽ debere: ut aĩo subnixo erectoq; ĩperterritus/ĩpauidus/extrilidus cũcta regat ac moderet: nec terriculis uanis cõcuciatur: nec muscas/ut aiunt/uolitantes pertimescat. Propria est uirorũ fortitudo: quę ex uirtutibus una peculiari quasi noĩe uirtus nuncupatur. Est enim ex uiro uirtus appellata: perinde ac uirũ fortitudo maxime deceat. ut auctor est Marcus Tullius. Andria apud græcos noĩatur: quasi uirilitas: quãq; Plato etymon atq; interpretamentũ aliunde deducat. Homerus duas regis uirtutes ueluti præcipuas probat: iustitiã. s. & fortitudinẽ: Cũ sic inqt: Ille bonus pugnator erat dux optimus idẽ: quẽ uersum Alexander magnus adeo adamabat: ut eũ censeret oĩbus aliis uersibus home-

Fortitudo ĩ principe.

Andria.

Versus Homeri optimus.

ricis anteponendum. Inter fortitudinis partes exigimus ut princeps nõ minus sit rei militaris q̃ ciuilis administrationis gnarus consultusq́ꝫ: nec minus bellica laude q̃ urbica præpollẽs. Hic locus me submonebat/ut de re militari: & de imperatoriis uirtutibus non nihil differerẽ. Verũ hac ad præsens narratione supersedẽdũ: Cum aliquot ab hinc annos totum id negotium luculenta opinor disertatione affatim explicauerim. Cæterũ cum alia fortitudo in milite/alia in duce requiratur: Cum sit alia animi/alia corporis fortitudo: tempestiuũ erat hic quoqꝫ pauca quædam inserere: facientia ad robur corporis agendũ & bonã habitudinẽ custodiẽdã: q̃d imprimis prestat gymnastica exercitatio: qua cuncta cõualescunt: Qua mẽbra corporis fiunt uiridiora uegetioraqꝫ. Scitum.n. illud est: Ad bonã ualetudinẽ plus exercitationem prodesse q̃ medicos: Sed super hac quoqꝫ parte in libello de felicitate differui: Opinor fatis diligẽter ex doctrina medicoꝝ philosophorũqꝫ. Veꝝ ut quadriga uirtutũ tota curriculũ suũ cõficiat. Quis inficiat. quis abnuit? principẽ temperatũ ac cõtinẽtẽ eẽ oportere. Et cũ tẽperantia: quã σωφροσυνην greci uocãt quasi prudẽtiæ conseruationẽ: quę frugalitas quoqꝫ dici põt: sit rõnis ĩ libidinẽ/atqꝫ ĩ alios nõ rectos appetitus/dominatio. Quid in principe p̃clarius esse põt q̃ in maxima peccãdi licẽtia nõ peccare: frenare libidines/coercere appetitiones exultantes. Scipio

Gymnastica exercitatio.

africanus apud Liuiũ. Nõ alia inquit uirtute æque atq; tẽperãtia/ & cõtinẽtia libidinũ gloriatus fuerim Alexander magnus arbitrabať nõ minus opus re- Continẽ-
giũ eẽ se ipsum uincere q̃ hostes edomare: qui cũ di/ tia Alexã
lectã sibi ex pellicibus suis pcipue noĩe Cãpaspen dri.
nudã pingi ob admirationẽ formæ ab Apelle iussisset: Cũq; eũ pari captũ amore sensisset dono dedit eã. Magnus aĩo maior ĩperio sui: nec minor hoc facto q̃ uictoria aliq̃: qppe/ ut Plinii uerbis utar/ se uicit: nec thoꝝ tãtũ suũ/ sed ẽt affectũ donauit artifici: ne dilectę qdẽ respectu motus: ut quę mõ regis fuisset/ mõ pictoris esset. Quẽ magis admiraberis (inqt Seneca) q̃ qui impat sibi: q̃ qui se habet ĩ potestateᷣ Gentes facilius ẽ barbaras ĩpatiẽtesq; alieni arbitrii regere q̃ aĩum suũ cõtinere & tradere sibi. Veꝝ nequaq̃ satis ẽ ipm prĩcipẽ oculos/ manus/ uentrẽ/ & q̃ infra uẽtrẽ sũt cõtinere/ ac moderari: Sed ei circũspiciendũ quoq; est/ ut ministros oẽs habeat cõtinẽtes/ ac moderatos. Sæpe. n. prĩceps optimus/ tempatissimusq; infamať ob improbos/ ac neq̃ ministratores. Habeat itaq; princeps comptos exploratosq; mores dispensatorum/ scribarum/ cubiculariorum: aliorũq; in aula principali ministrãtiũ: nam ut inqt Epigrãmatista: principis ẽ uirtus maxima nosce suos quos nouerit egregie fideles: his res obeũdas cõmittere recti ssime põt. Sed plerũq; ĩ aulico famulitio/ superbi/ furaces/ iactãticuli cõspiciunť/ qui se se ob hoc quia

principi seruiunt dominari ciuibus iure arbitrant̃:
Qui sui cõmodi causa perperã pleraq; moliunt̃: q̃
superciliosofastu tumentes uideri uolunt se apud
principẽ suũ multũ posse ut non minus uere q̃ decẽ
ter dixerit Satyrographus:
Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.
Et sane pleriq; principes extiterunt:qui cũ essent ei
uiũ domini/famulo℞ erant serui:ho℞ consiliis ho℞
nutu regebãt̃/p hos audiebãt/p hos loq̃bant̃. Talẽ
fuisse Claudiũ cesarẽ tradũt. Cui nõ amor/nõ odiũ
inerant nisi indita & iussa:qui famuliciis mancipa-
tus ac addictus nõ prĩcipẽ se sed ministrũ egit:cuius
libertus Polybius inter duos sæpe consules ambu-
labat seruiebat. E cõtrario Hadrianus iure laudat̃:
qui cũ quodã tẽpore seruũ suũ inter duos senatores
ambulare uidisset/misit qui ei colaphũ incuteret: &
diceret/noli inter eos ambulare:quo℞ esse adhuc po
tes seruus. Coerceat ergo princeps ac regat aulicã fa
miliã/ita ut nouerint se famulos eẽ nõ dñ̃os:ut sciãt
sibi frugaliter/abstinenter/innocenter esse uiuẽdũ.
Sit ipsum prĩcipis sigillũ annulusq; signatorius nõ
minister alienæ libidinis:sed testis uoluntatis prin-
cipalis:nec eo scribæ ad priuatũ/ut plerũq; fit/cõpẽ-
diũ abutantur. Deniq; oĩbus cognitũ exploratũq;
sit principi neq̃tias/fraudes/rapinas suo℞ displiceere:
Eũq; talibus inimicissimũ si id cognouerit futurũ.
Ipse uero princeps nihil per impotentiã: nihil per

Pulchre i seruũ hadrianus.

in iustitiam/nihil per crudelitatem/nihil per auaritiam agat/non odio/non gratia/non pecunia a uia recta transuersus deducatur/nihil per affectum iracundiæ impotentissimum furenter decernat:sed ratione ueluti domina/ducatur:Cunctatione ac consilii gubernatione cuncta perpendens:Nam ut inquit Claudianus. Diis proximus ille ē quem ratio non ira mouet. Habeant principes saluberrimum illud Athenodori documētum in penitissimis prçcordiis recōditum:qui petito ab Augusto cōmeatu iam iam discessurus. Cū ira:inquit:o Cęsar te ceperit nihil prius/neq; dixeris/neq; feceris q̄ ipsas uigintiquattuor elementarias litteras tecum ipse percurreris. Tūc Augustus eo manu apprehēso/adhuc inquit tua mihi præsentia opus est:Eumq; penes se retinuit. Audite quæso uersus non minus frequenti assiduoq; memoratu dignos q̄ philosophorū decreta documentaq;. Tu licet extremos late dominere p indos. Te Medus/Te mollis Arabs/ Te seres adorent:Si metuis/si praua cupis/si duceris ira: Seruitii patiere iugū: Tolerabis iniquas Interius leges:tunc omnia iure tenebis:Cum poteris rex esse tui.

Nihil per iracundiā

Preceptū Athenodori salutare.

Cæterum quāuis princeps legibus solutus esse dicatur:quāuis de principe dictum sit:si libet/licet: An nescis principem legem dare non accipere:Tamen bonus princeps non tam quid liceat sibi spectabit:q̄ quid deceat:nec.n.quod quisq; potest id ei

licet: nec si nõ obstatur / ꝓpterea ei ꝑmittit̃. Si quidẽ licere id dicimus: ut docet. M. Tullius ĩ Philippicis. Qđ legibꝫ / qđ more maiorũ institutisq; cõceditur. Platonis sententia ẽ / Quales in repu. principes sint / tales reliquos solere esse ciues. Vita principis: ut Plinii panegyristæ uerbis utar: censura ẽ / eaq; perpetua Ad hãc dirigimur / ad hãc cõuertimur: nec tã ĩperio nobis opus ẽ / q̃ exẽplo: ꝓinde fit ut pernitiosius de repu. mereant̃ uitiosi prĩcipes: qđ nõ solũ uitia cõcipiũt ipsi / sed ea ĩfundũt ĩ ciuitatẽ: neq; solũ obsunt / ꝙ illi ipsi corrũpunt̃ / sed ẽt ꝙ corrũpũt: plusq; exẽplo q̃ peccato nocẽt: nã quãto qsq; maior ẽ: tãto eius dicta / factaq; sunt conspectiora illustrioraq; : Et ut inqt Satyrographus. Omne aĩ uitiũ tãto cõspectius in se crimẽhabet: Quãto q peccat maior habet̃. Prĩcipi ergoq in cõspectu mortaliũ uiuit: in quẽ oculi omniũ cõiiciunt̃ / cuius in clarissima luce uersantis nullũ obscuꝝ põt / nec dictũ esse / nec factũ / Circũspectius / cautius / sanctius uiuẽdũ est: ut eius uita ꝓ speculo sit cõtemplantibus: Et ꝓfecto non parũ multa priuatis ꝑmittunt̃ q̃ minime prĩcipẽ deceãt: ĩmo q̃ prĩcipẽ dehonestẽt ac ĩdecorẽt: In quã sñiam ẽ illud ab Ouidio ĩ cõsolatione ad Liuiã decenter proditũ.

Licere q̃d

Vita principis exẽplar.

Non eadem uulgusq; decent & lumina rerum.
Est quod pręcipuum debeat ista domus.
Ad te oculos auresq; trahis: tua facta notamus.
Nec uox missa potest principis ore regi.

Ouidius ad Liuiã.

Concinit subscribitq; Nasonis carmini luculẽta illa Claudiani & memoratu/ac scitu digna sentẽtia:

Hoc te preterea crebo sermone monebo.
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas:cunctis tua gentibus esse
Facta palam:nec posse dari regalibus usquã
Secretum uitiis:nam lux altissima fati
Occultum nil esse sinit:latebrasq; per omnes
Intrat:& abstrusos explorat fama recessus.

Versus claudiani

Apostolus Paulus in epistola ad Titiũ:& altera ad Timotheum precipiẽs qbus moribus episcopus preditus esse debeat. Oportet inqt episcopũ sine crimine eẽ/nõ supbũ/nõ iracũdũ/nõ uinolẽtũ/nõ pcussorẽ/nõ turpis lucri cupidũ:sed hospitalẽ/benignũ/prudẽtẽ/sobriũ. Quis non uidet hæc apostolica documenta fere omnia perfecto principi cõuenire/& in illo quẽ effingimus principe desiderari. Quæ singula si minutatim/& ut ita dicã frustillatim percẽsere uelim/dies me deficiet. Equidẽ iã uereor nec hæc nauseosa & molesta fuerint cõplusculis audiẽtium. Quo circa faciã qđ bon9 impator. Iã canã receptui & instar nautici gubernatoris uela complicabo:& remis in portum festinanter excurrã. Scio plura dici potuisse ob materiæ largitatẽ:quæ prope infinita ẽ: quæ quãto plura dixeris tãto dicturiẽti plura suppeditat: Sed utilissimus omnibus in rebus ẽ modus: & habenas pressisse q̃ laxasse plerunq; salubrius.

Eadẽ prĩcipi quæ episcopo.

Diximus hactenus de triplici forma administrādæ reipu. Percēsuimus illa fere oīa: quę in prīcipe optimo absolutissimoq; exigant. Qui si talis uspiā gentium fuerit reptus: merito quattuor illa cognomēta merebit indipisci: ut. s. Pius / Magnus Patriæ pater. Optimus / ab oībus appellet. Talē oīs populus delitias suas eē dicet: Sicut olim romanus populus Gordianū appellauit. Talē cūcti amabūt ut parētē: uenerabūt ut deū: Sub talis īperio uiuēt q̄ beatissimi: Talis caritate ciuiū septus erit: quæ arx inacceessa ē: & iexpugnabile munimētū. Melius.n. tutet princi pem amor ciuium q̄ ferrum lateronum: nam ut inquit uerissime Claudianus.

Amor munimētū firmissimum.

Non sic excubiæ: Nō circūstātia pila: q̄ tutat amor. Nō sunt / nō sunt adamātina uincula illa: quę Dionysius tyrānus dictitabat / metus / Violētia / Classis / pręsidium decē milliū armatorū. Sed beniuolentia / gratia / bonitas / innocētia. Da principē talē qualē libellus iste describit: huic affatim p̄sto erūt / qui oculi regū: q aures principū apud ueteres dicebant: & cū iucūdissimū sit ī rebus humanis amari & amare / hic amabit & amabit mutuis affectibus. Hic deniq; cūctos habebit / deuotos / fideles / obnoxios nec minus de uita prīcipis / q̄ de suamet ipsoꝝ incolumitate sollicitos. Veꝝ.n. uero cū difficillimū sit / & oppido q̄ arduū inueniri principē talē / ex oībus his: quæ rettulimus cōpactū & quasi cōglutinatum. Merito dixit

Adamantina uincula.

Oculus regis.

Dioclitianus impator. Nihil esse difficilius q̄ bene imperare. Et a scurra nescio quo bene dictum ē. In uno annulo bonos principes posse pscribi. Quis ē enim tā irreprehēsibilis princeps qui nō quasi ī pulchro corpore aut neuū aut uerrucā habeat? Videor facturus operępciū: si hodiernā hāc enarrationē uersibus clusero: a poeta luculento graphice & cōcinniter factis ad principē intuēdū: quos scribi debere cēsemus pro foribus omniū ædiū principalium: quos habere principes cordi & memoriæ saluberrimum puto: Versus autem de quibus loquor: qui didascalici & instar protreptici probantur: hi sunt. In annulo boni principes

Tu ciuem patremq; geras: tu consule cunctis
Nec tibi, nec tua te moueant, sed publica uota.
In commune iubes si quid censesq; tenendum
Primus iussa subi: tunc obseruantior æqui
Fit populus: nec ferre uetat, cū uiderit ipsum
Auctorem parere sibi: componitur orbis
Regis ad exemplū. nec sic inflectere sensus
Humanos edicta ualent q̄ uita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe uulgus.

Claudiani uersus memorabiles.

Superat ut ostēderemus in romano impio hosce oēs status: de qbus ante dictū ē extitisse. Qd ut summatim & quasi trāseūter attingā. A Platone philosophiaq; didicimus naturales eē cōuersiones quasdā rerū publicaꝝ ut eæ tū a principibus tenerentur: tū a populis, aliquādo ab optimatibus: Qd potissi-

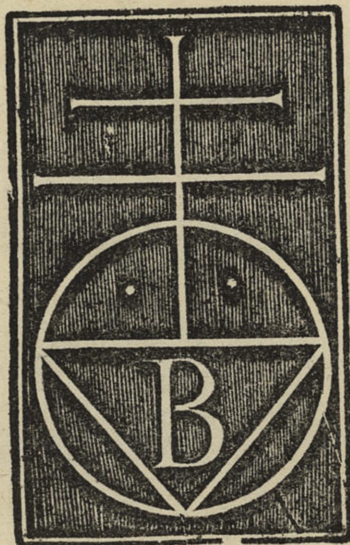
mum accidit romanæ reipu.quæ ut sublimibus in
cremētis augeret uirtus & fortuna plerūq; alioqui
dissidentes mutuo cōcordiæ nexu conuenerūt:& ita
factū est:ut populus Romanus uirtute/ac fortuna
Virtus fortuna. simul suffragātibus:Virtus.n.sine fortuna māca est
& mutila:ad summū fastigiū peruenerit. Cuius pri
ma ętas & quasi incunabula sub septē regibꝰ annos
ꝓpe.ccl.fuerūt.Dein ætatē ingressus adultā modo
sub Aristocratico mō sub Democratico statu/uires
exercuit & lacertos mouit ꝑ annos circiter.cccc.Tā-
dē post gētiū/nationū/regū ceruices oppressas.post
subactā diutinis bellis maximā orbis terraꝝ partē:
Cæsares tanq̄ filii. Vrbs uenerabilis Cæsaribus tāq̄ liberis suis regen-
da patrimonii hoc ē imperii romani iura ꝑmisit.De
quibus Suetonius Trāqllus unus oīum cōpositissi/
me diligētissimeq; cōscribit:Cuius libros multiiu-
ga:nec triuiali eruditione ꝑgnātes scaturiētesq; una
cum commentariis nostris hoc anno enarrabimus:
dabimusq; operam/ ut edulia nostra nouis condi-
mētis cōdita/faciāt ad stomachū:sintq; citra nauseā/
& satietatē.Trāqllo copulabitur Oratius Flaccus:
Cuius sermones nō minus frugiferi q̄ uoluptifici fu
turi sunt animis auribusq; auditoꝝ purgatioribus.

τελοσ.

Impressum Bononiæ per Benedictum Hectoris
Bibliopolam Bon̄.anno Dn̄i.M.IIID.Eid.
Decemb.Io.Bętiuolo feliciter regnāte.

Regeſtum.

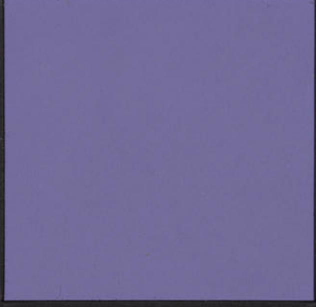
A.iiii. B.ii. C.iiii. D.iiii. E.iiii. F.ii.

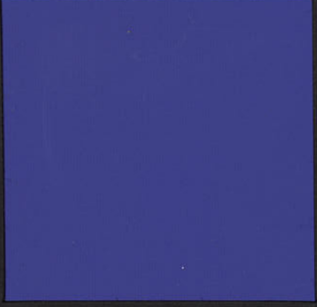

colorchecker CLASSIC

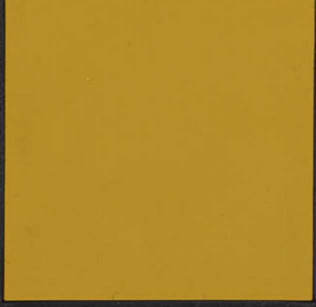

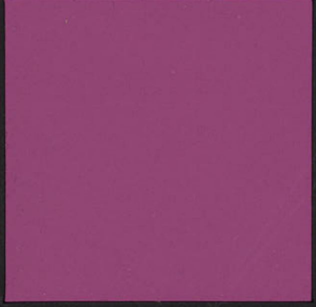
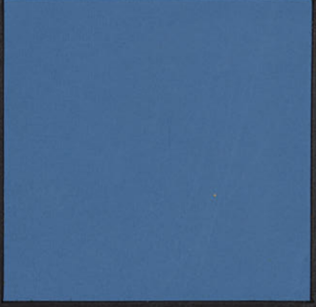

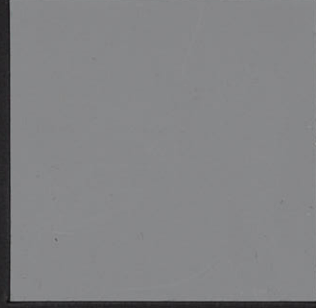

x·rite

mm